

سندیکای صنعت برق ایران
Iran Electrical Industry Syndicate

گزارش

کالبدشکافی هسته برق

سندیکای صنعت برق ایران
Iran Electrical Industry Syndicate

شناسنامه گزارش:

عنوان گزارش: گزارش کالبدشکافی هسته برق

تدوین: معاونت پژوهشی سندیکای صنعت برق ایران

مدیر مطالعه: علیرضا اسدی

همکاران: مهناز علی آبادی و زهرا ولی پور

تاریخ انتشار: خرداد ۱۴۰۱

فهرست

۲	شناسنامه گزارش:
۳	فهرست
۵	۱- وضع موجود صنعت برق
۵	۱-۱- سهم صنعت برق از اقتصاد ملی
۶	۱-۲- وضعیت شبکه برق
۱۳	۱-۳- صادرات و واردات کالا و تجهیزات صنعت برق و خدمات فنی و مهندسی
۱۳	صادرات خدمات فنی و مهندسی
۱۴	روند صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق
۱۴	سهم صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق
۱۵	وضعیت صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰
۱۹	واردات کالا و تجهیزات برقی
۱۹	روند واردات کالا و تجهیزات صنعت برق
۲۰	سهم واردات کالا و تجهیزات صنعت برق
۲۰	وضعیت واردات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰
۲۴	۱-۴- تبادل انرژی
۲۵	۱-۵- اشتغال در صنعت برق
۲۵	شرکت‌های فعال در صنعت برق
۲۷	۲- بررسی سیاست‌های صنعت برق در اسناد بالادستی
۲۷	۲-۱- سیاست‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی
۲۸	۲-۲- سیاست‌های تأمین مالی از بازارهای بازار سرمایه
۲۹	۲-۳- سیاست‌های تملک و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در امور زیربنایی صنعت برق
۳۰	۲-۴- سیاست‌های واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
۳۱	۲-۵- سیاست‌های ساماندهی بدهی‌های دولت

- ۳۲ ۲-۶- سیاست‌های قیمت‌گذاری برق
- ۳۴ ۲-۷- سیاست‌های تأمین مواد اولیه
- ۳۵ ۲-۸- سیاست‌های صادراتی
- ۳۷ ۲-۹- سیاست‌های اصلاح نهادی
- ۳۸ ۲-۱۰- سیاست‌های پولی
- ۴۰ ۲-۱۱- تحلیل شکاف سیاست‌های کلان و عملکرد در صنعت برق
- ۴۴ ۳- سند ملی راهبرد انرژی کشور
- ۴۵ ۳-۱- راهبردهای کلی بخش انرژی
- ۴۶ ۳-۲- راهبردهای بخش برق
- ۴۷ ۳-۳- مقایسه اهداف کمی سند ملی راهبرد انرژی کشور با وضع موجود
- ۴۹ ۴- جمع بندی

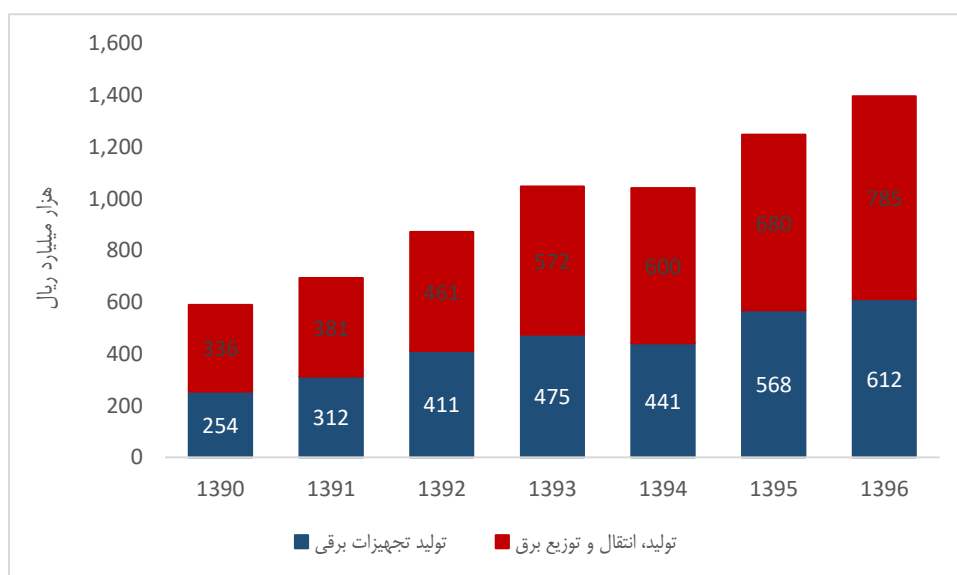
۱- وضع موجود صنعت برق

در این بخش بر اساس آمار منتشر شده از سوی توانیر وضع موجود صنعت برق در سال ۱۴۰۰، شامل بررسی جایگاه این صنعت در اقتصاد ملی، وضعیت صنعت برق در بخش نیروگاهی و تولید برق، میزان سوخت مصرفی نیروگاه‌ها، سهم مصارف مختلف برق و وضعیت بخش توزیع، انتقال و فوق توزیع و همچنین وضعیت صادرات و واردات صنعت برق مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۱- سهم صنعت برق از اقتصاد ملی

بر اساس گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۶، ارزش افزوده بخش تولید تجهیزات برقی به قیمت جاری ۶۱۲ هزار میلیارد ریال و ارزش افزوده بخش تولید، انتقال و توزیع برق ۷۸۲ هزار میلیارد ریال بوده و روند ارزش افزوده هر دو بخش به طور کلی صعودی می باشد. همچنین سهم ارزش افزوده بخش تولید تجهیزات برقی ۴۴ درصد و سهم ارزش افزوده بخش تولید، انتقال و توزیع ۵۶ درصد بوده است. (شکل ۱)

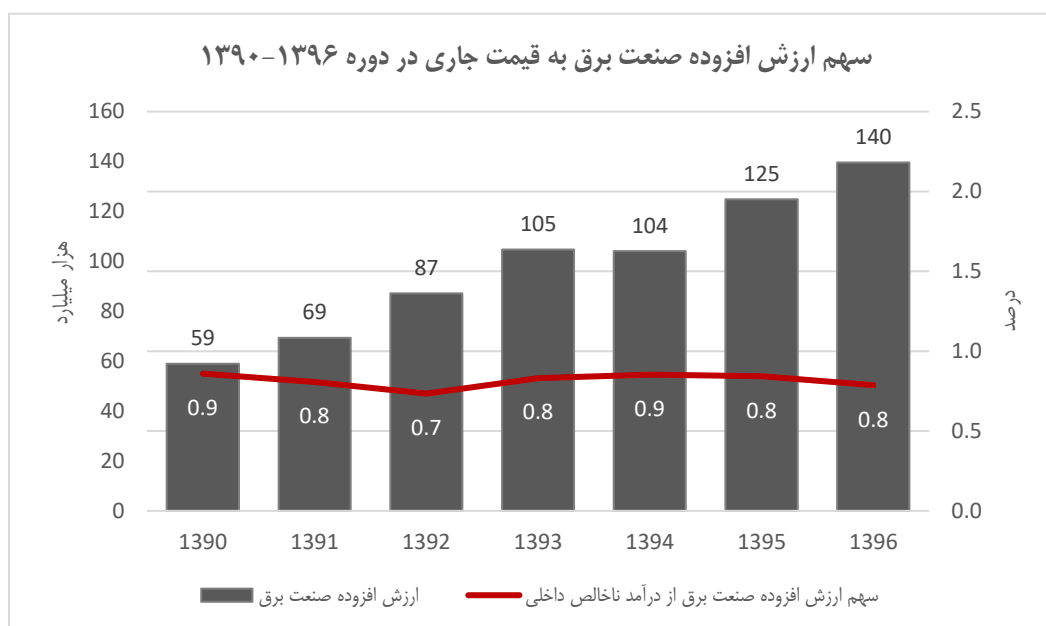
شکل ۱- سهم برق از اقتصاد کشور

ماخذ: داده‌های مرکز آمار ایران

نمودار ۲ ارزش افزوده صنعت برق ایران را در مقایسه با کل ارزش افزوده کشور به قیمت جاری از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ نشان می دهد. بر این اساس روند ارزش افزوده به طور کلی صعودی بوده و ارزش بخش صنعت در سال ۱۳۹۶ به حدود ۱۴۰ هزار میلیارد رسیده است. همچنین سهم ارزش افزوده صنعت برق از کل درآمد ناخالص ملی حدود ۰٫۸ درصد بوده است.

شکل ۲- سهم ارزش افزوده صنعت برق از درآمد ناخالص داخلی

۱-۲- وضعیت شبکه برق

در این بخش آمار مربوط به ظرفیت تولید واحدهای نیروگاهی و انرژی تولیدشده تا پایان سال ۱۴۰۰ و سهم مصرف برق هریک از بخش‌ها و همچنین آماری از وضعیت شبکه برق در حوزه انتقال و توزیع و میزان صادرات و واردات کالا و تجهیزات صنعت برق ارائه شده است.

۱-۱-۲- ظرفیت نیروگاهی و تولید برق

بر اساس آمار تفصیلی صنعت برق ایران تا پایان سال ۱۴۰۰ ظرفیت واحد نیروگاهی کشور ۸۷۸۵۱ مگاوات بوده است. از این میزان ظرفیت نیروگاهی، ۷۳۴۴۰ مگاوات مربوط به نیروگاه‌های حرارتی و ۱۴۴۱۱ مگاوات نیروگاه‌های تجدیدپذیر (نیروگاه‌های برقی و اتمی و تجدیدپذیر) بوده است. در سال ۱۳۹۹ ظرفیت واحدهای نیروگاهی کشور ۸۵۳۱۳ مگاوات بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ رشدی معادل ۲,۲ درصد داشته است. از این میزان ظرفیت نیروگاهی در سال ۱۳۹۹، ۷۱۳۳۱ مگاوات مربوط به نیروگاه‌های حرارتی بوده و ۱۳۹۸۲ مگاوات تجدیدپذیر (نیروگاه‌های برقی و اتمی و تجدیدپذیر) بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ به ترتیب ۲,۵ درصد و ۰,۵ درصد رشد داشته است. ظرفیت نیروگاهی کشور در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۹ با رشد ۳ درصدی مواجه بوده است که در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

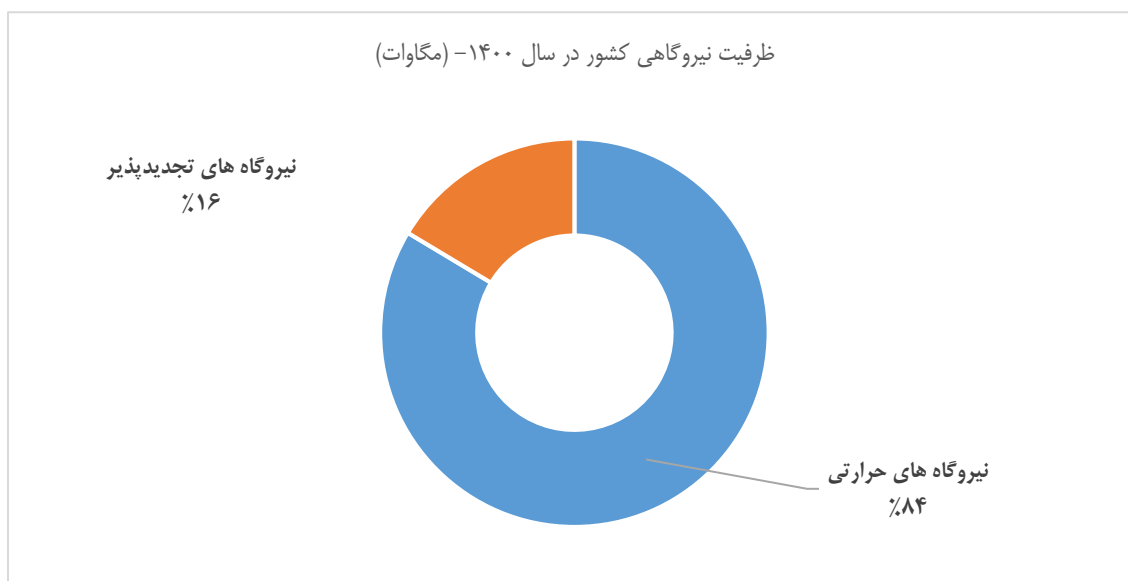
جدول ۱- ظرفیت تولید برق کشور

ظرفیت نیروگاهی کشور (مگاوات)	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	رشد نسبت به سال ۱۳۹۸	رشد نسبت به سال ۱۳۹۹
نیروگاه‌های حرارتی	۶۹,۵۷۲	۷۱,۳۳۱	۷۳,۴۴۰	۲,۵٪	۳,۰٪
نیروگاه‌های تجدیدپذیر	۱۳,۹۰۷	۱۳,۹۸۲	۱۴,۴۱۱	۰,۵٪	۳,۱٪
مجموع	۸۳,۴۷۹	۸۵,۳۱۳	۸۷,۸۵۱	۲,۲٪	۳,۰٪

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

نمودار ۳ ظرفیت نیروگاهی کشور در سال ۱۴۰۰ را نشان می‌دهد و بر اساس آمار منتشر شده، ۸۴ درصد ظرفیت نیروگاهی کشور در سال ۱۴۰۰ مربوط به نیروگاه‌های حرارتی و ۱۶ درصد مربوط به نیروگاه‌های تجدیدپذیر بوده است.

شکل ۳- ظرفیت نیروگاهی کشور در سال ۱۴۰۰

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

انرژی تولیدشده در بخش نیروگاه‌های حرارتی در سال ۱۴۰۰، معادل ۳۳۹۹۹۹ میلیون کیلووات ساعت بوده که نسبت به سال ۱۳۹۹ رشدی معادل ۸,۱ درصدی داشته است. در سال ۱۴۰۰ انرژی تولیدشده در بخش تجدیدپذیر (شامل نیروگاه‌های برقی و اتمی و تجدیدپذیر) با رشد (۳۱,۹) درصدی نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۱۹۴۲۱ میلیون مگاوات ساعت رسید. از این میزان

انرژی تولیدشده در سال ۱۴۰۰ سهم نیروگاه‌های تجدیدپذیر (برقابی و اتمی و تجدیدپذیر) ۵ درصد و ۹۵ درصد سهم نیروگاه‌های حرارتی بوده است که در جدول ۲ ارائه شده است.

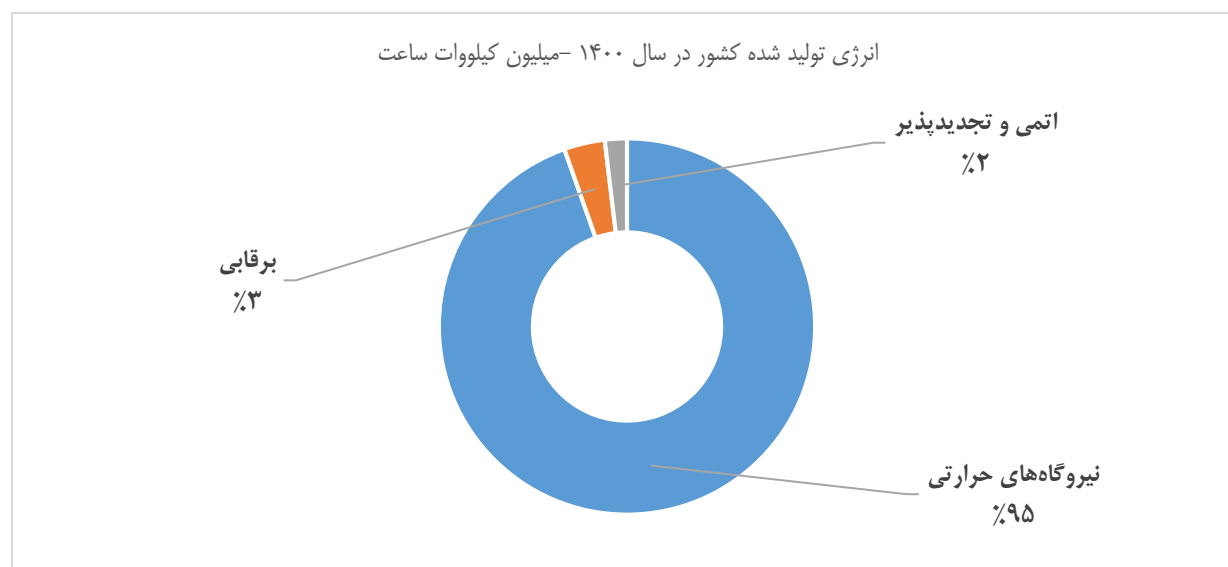
جدول ۲- تولید برق از ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۰

انرژی تولیدشده کشور (میلیون کیلووات ساعت)	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	رشد نسبت به سال ۱۳۹۸	رشد نسبت به سال ۱۳۹۹
نیروگاه‌های حرارتی	۲۸۷،۵۲۱	۳۱۴،۶۰۲	۳۳۹،۹۹۹	۹،۴٪	۸،۱٪
نیروگاه‌های تجدیدپذیر	۳۸،۹۱۰	۲۸،۵۰۶	۱۹،۴۲۱	-۲۶،۷٪	-۳۱،۹٪
مجموع	۳۲۶،۴۳۱	۳۴۳،۱۰۸	۳۵۹،۴۲۱	۵،۱٪	۴،۸٪

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

شکل ۴ سهم نیروگاه‌های کشور از انرژی تولید شده در سال ۱۴۰۰ را نشان می‌دهد. بر این اساس، نیروگاه‌های حرارتی با تولید ۳۳۹۹۹۹ میلیون کیلووات ساعت حدود ۹۵ درصد از انرژی تولید شده کشور در سال ۱۴۰۰ را به خود اختصاص داده است و سهم نیروگاه‌های برقابی و اتمی و تجدیدپذیر از انرژی تولید شده در کشور به ترتیب با ۳ درصد و ۲ درصد بوده است.

شکل ۴- انرژی تولید شده کشور در سال ۱۴۰۰

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

۲-۱-۲- سوخت مصرفی

اطلاعات میزان سوخت مصرفی نیروگاه‌ها در سال ۱۴۰۰ و مقایسه آن با سال ۱۳۹۹ در جدول ۳ ارائه شده است. بر اساس آمار شرکت توانیر، بیشترین سوخت مصرفی نیروگاه‌ها در سال ۱۴۰۰ گاز طبیعی با ۷۴۱۷۳ میلیون مترمکعب بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۹ با رشد ۱۲,۷ درصدی همراه بوده است. درحالی که میزان سوخت مصرفی گازوئیل در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۹ با کاهش ۸,۳ درصدی مواجه بوده و در مصرف سوخت نفت کوره رشد ۱۴,۳ درصدی داشته است.

جدول ۳- مصرف سوخت نیروگاه‌ها

سوخت مصرفی	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	رشد نسبت به سال ۱۳۹۸	رشد نسبت به سال ۱۳۹۹
گاز (میلیون متر مکعب)	۶۱,۲۶۴	۶۵,۸۰۹	۷۴,۱۷۳	۷,۴٪	۱۲,۷٪
گازوئیل (میلیون لیتر)	۱۰,۴۶۷	۱۰,۳۹۲	۹,۵۲۹	۰,۷٪-	۸,۳٪-
نفت کوره (میلیون مترمکعب)	۵,۶۸۲	۵,۹۷۷	۶,۸۳۱	۵,۲٪	۱۴,۳٪

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

۲-۱-۳- سهم مصارف بخش‌های مختلف

در جدول ۴ سهم مصارف بخش‌های مختلف در کشور نشان داده شده است. تعداد مشترکین برق تا پایان سال ۱۴۰۰ برابر با ۳۸,۳ میلیون می‌باشد که بر این اساس سهم مصرف بخش صنعتی در سال ۱۴۰۰ برابر با ۳۶ درصد بوده است که بیشترین سهم مصارف بخش‌های مختلف را به خود اختصاص داده است. تعداد کل مشترکین برق در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۹ با رشد ۲,۷ درصدی مواجه بوده است. جدول زیر سهم مصرف برق در بخش‌های مختلف را نشان می‌دهد.

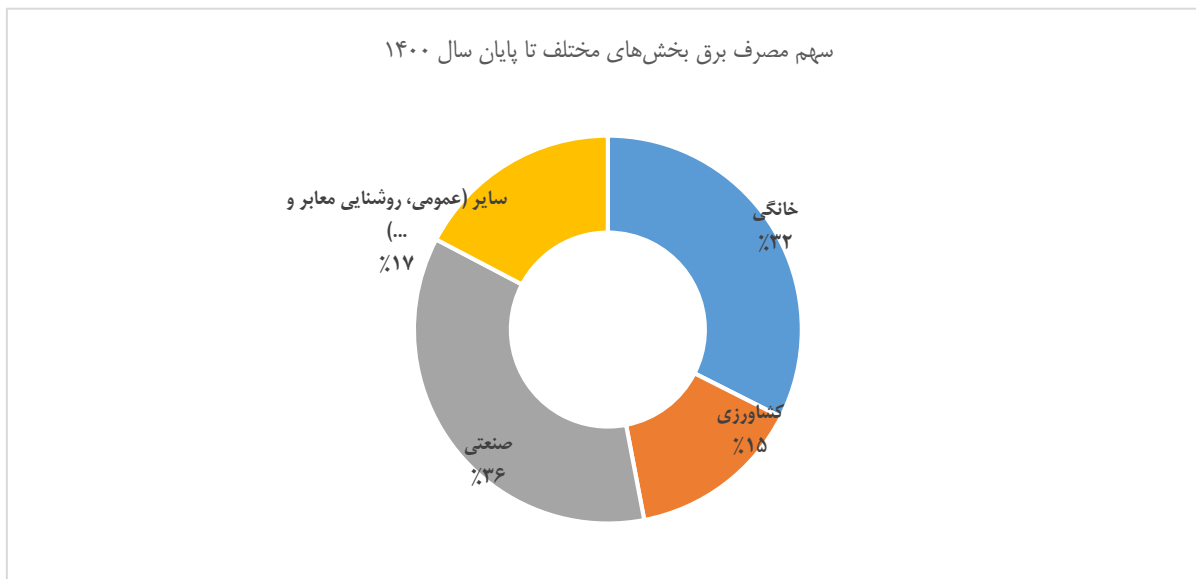
جدول ۴- سهم مصرف برق در بخش‌های مختلف

شرح	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
خانگی	۳۲,۳	۳۲,۴	۳۲,۴
کشاورزی	۱۴,۲	۱۴,۴	۱۴,۵
صنعتی	۳۵	۳۶,۳	۳۵,۷
سایر (عمومی، روشنایی معابر و ...)	۱۸,۳	۱۶,۹	۱۷,۳

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

نمودار ۵ سهم مصرف برق بخش‌های مختلف تا پایان سال ۱۴۰۰ را نشان می‌دهد. بر این اساس در سال ۱۴۰۰ بیشترین سهم مصرف در بخش‌های صنعتی، خانگی و سایر (عمومی، روشنایی معبر و ...) به ترتیب با ۳۶,۳ درصد، ۳۲,۴ درصد و ۱۷,۳ درصد بوده است.

شکل ۵ - سهم مصرف برق بخش‌های مختلف تا پایان سال ۱۴۰۰

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

۴-۱-۲- وضعیت بخش انتقال و فوق توزیع صنعت برق

در جدول ۵ وضعیت طول خطوط انتقال و فوق توزیع، ظرفیت و تعداد پست‌های انتقال و فوق توزیع در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ و همچنین سال ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفته است.

در جدول ۵ اطلاعات آماری طول خطوط انتقال و فوق توزیع و همچنین ظرفیت و تعداد پست‌های انتقال و فوق توزیع نشان داده شده است. بر این اساس طول خطوط انتقال و فوق توزیع ۴۰۰ کیلوولتی، ۱۳۲ کیلوولتی و ۶۳ و ۶۶ کیلوولتی و ظرفیت پست‌های انتقال و فوق توزیع ۴۰۰ کیلوولتی، ۱۳۲ کیلوولتی و ۶۳ و ۶۶ کیلوولتی و همچنین ظرفیت پست‌های انتقال و فوق توزیع ۴۰۰ کیلوولتی، ۱۳۲ کیلوولتی و ۶۳ و ۶۶ کیلوولتی در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۸ با افزایش مواجه بوده است.

جدول ۵- خلاصه وضعیت بخش انتقال و فوق توزیع صنعت برق

سال ۱۴۰۰	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۷	شرح		
۱۲۴،۷۵۰	۱۲۴،۰۸۰	۱۱۶،۱۱۵	۱۱۰،۴۴۰	مگا ولت آمپر	۴۰۰ کیلوولتی	ظرفیت پست‌های انتقال و فوق توزیع
۱۳۷،۵۲۵	۱۳۴،۳۴۶	۱۲۹،۵۱۴	۱۲۴،۵۹۲		۲۳۰ کیلوولتی	
۴۳،۱۴۴	۴۱،۶۷۷	۳۹،۱۰۱	۳۷،۸۹۴		۱۳۲ کیلوولتی	
۸۵،۳۷۵	۸۳،۳۰۲	۸۰،۹۹۳	۷۸،۷۲۵		۶۳ و ۶۶ کیلوولتی	
۲۰۵	۲۰۲	۱۸۳	۱۷۵	عدد	۴۰۰ کیلوولتی	تعداد پست‌های انتقال و فوق توزیع
۴۰۳	۳۹۳	۳۷۸	۳۶۴		۲۳۰ کیلوولتی	
۶۱۴	۵۹۳	۵۵۰	۵۳۷		۱۳۲ کیلوولتی	
۱،۵۰۶	۱،۴۷۵	۱،۴۴۵	۱،۴۱۶		۶۳ و ۶۶ کیلوولتی	
۲۲،۱۵۵	۲۱،۶۸۴	۲۱،۰۷۲	۲۰،۸۹۳	کیلومتر مدار	۴۰۰ کیلوولتی	طول خطوط انتقال و فوق توزیع
۳۳،۱۰۴	۳۲،۵۸۷	۳۲،۴۵۳	۳۲،۴۱۱		۲۳۰ کیلوولتی	
۲۴،۸۰۵	۲۴،۲۹۱	۲۴،۲۲۲	۲۳،۸۲۱		۱۳۲ کیلوولتی	
۵۰،۹۵۸	۵۰،۳۹۱	۴۹،۸۳۴	۴۹،۵۲۴		۶۳ و ۶۶ کیلوولتی	

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

۵-۱-۲- وضعیت بخش توزیع برق

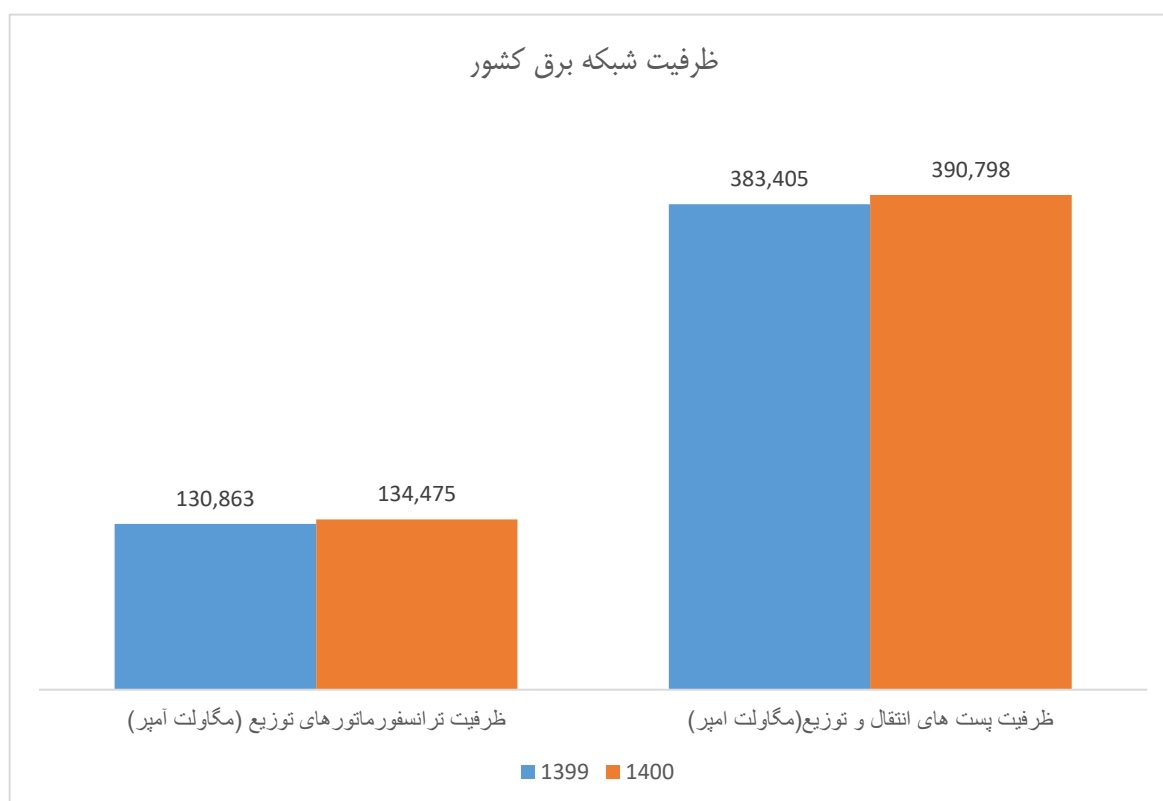
در این بخش آماری از خطوط فشار متوسط و ضعیف شبکه توزیع، تعداد و ظرفیت ترانسفورماتورهای شبکه توزیع در سال ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹ و همچنین سال ۱۴۰۰ در جدول ۶ ارائه شده است. براساس آمار تفصیلی صنعت برق در سال ۱۴۰۰، ظرفیت ترانسفورماتورهای توزیع معادل ۱۳۴،۴۷۵ مگا ولت آمپر و تعداد ترانسفورماتورهای توزیع ۷۹۶،۲۳۶ بوده است. همچنین در سال ۱۴۰۰ در مقایسه با سال ۱۳۹۹ ظرفیت ترانسفورماتورهای توزیع با رشد ۲،۸ درصدی مواجه بوده، همچنین تعداد ترانسفورماتورهای توزیع در سال ۱۴۰۰ رشد ۳،۶ درصدی داشته است. طول خطوط شبکه فشار متوسط و فشار ضعیف به ترتیب با رشد ۰،۷ و ۱،۷ درصدی در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۹ مواجه بوده‌اند.

جدول ۶- خلاصه وضعیت بخش توزیع صنعت برق

شرح	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	سال ۱۴۰۰	رشد نسبت به سال ۱۳۹۸	رشد نسبت به سال ۱۳۹۹
ظرفیت ترانسفورماتورهای توزیع (مگاوات آمپر)	۱۲۸,۷۲۶	۱۳۰,۸۶۳	۱۳۴,۴۷۵	۱,۹٪	۲,۸٪
تعداد ترانسفورماتورهای توزیع (تعداد)	۷۴۸,۳۴۵	۷۶۸,۵۲۵	۷۹۶,۲۳۶	۲,۷٪	۳,۶٪
خطوط شبکه فشار متوسط خطوط شبکه فشار ضعیف	کیلومتر	۴۳۹,۲۰۰	۴۴۶,۸۰۰	۱,۷٪	۰,۷٪
		۳۷۶,۲۰۰	۳۸۰,۳۰۰	۱,۹٪	۱,۷٪

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

شکل ۶- ظرفیت شبکه برق کشور

۱-۳- صادرات و واردات کالا و تجهیزات صنعت برق و خدمات فنی و مهندسی

در این بخش آمار صادرات خدمات فنی و مهندسی صنعت برق، آمار مربوط به صادرات و واردات کالا و تجهیزات صنعت برق ایران و همچنین آمار تبادل انرژی (صادرات و واردات انرژی برق) بررسی شده است.

صادرات خدمات فنی و مهندسی

بر اساس آمار ارائه شده توسط وزارت نیرو صادرات خدمات فنی و مهندسی در سال ۱۳۹۹ معادل ۴۸۰ میلیون دلار بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۸ رشد چشمگیری داشته است. جدول ۷ آمار صادرات خدمات فنی و مهندسی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ را نشان می دهد.

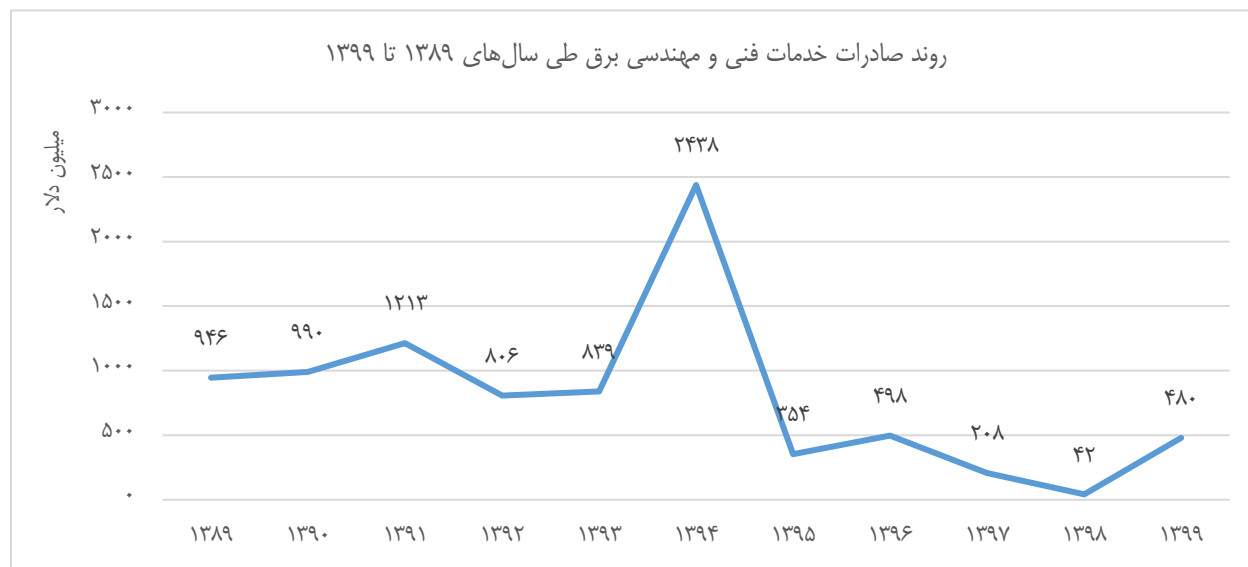
جدول ۷- صادرات خدمات فنی و مهندسی

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
صادرات میلیون دلار	۹۹۰	۱۲۱۳	۸۰۶	۸۳۹	۲۴۳۸	۳۵۴	۴۹۸	۲۰۸	۴۲	۴۸۰

ماخذ: وزارت نیرو

نمودار ۷ روند خدمات فنی و مهندسی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ را نشان می دهد. بر این اساس میزان صادرات خدمات فنی و مهندسی از سال ۱۳۹۵ با وجود کاهش ۴۲ میلیون دلاری در سال ۱۳۹۸ با روند افزایشی مواجه بوده است.

شکل ۷- روند صادرات خدمات فنی و مهندسی برق طی سال های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۹

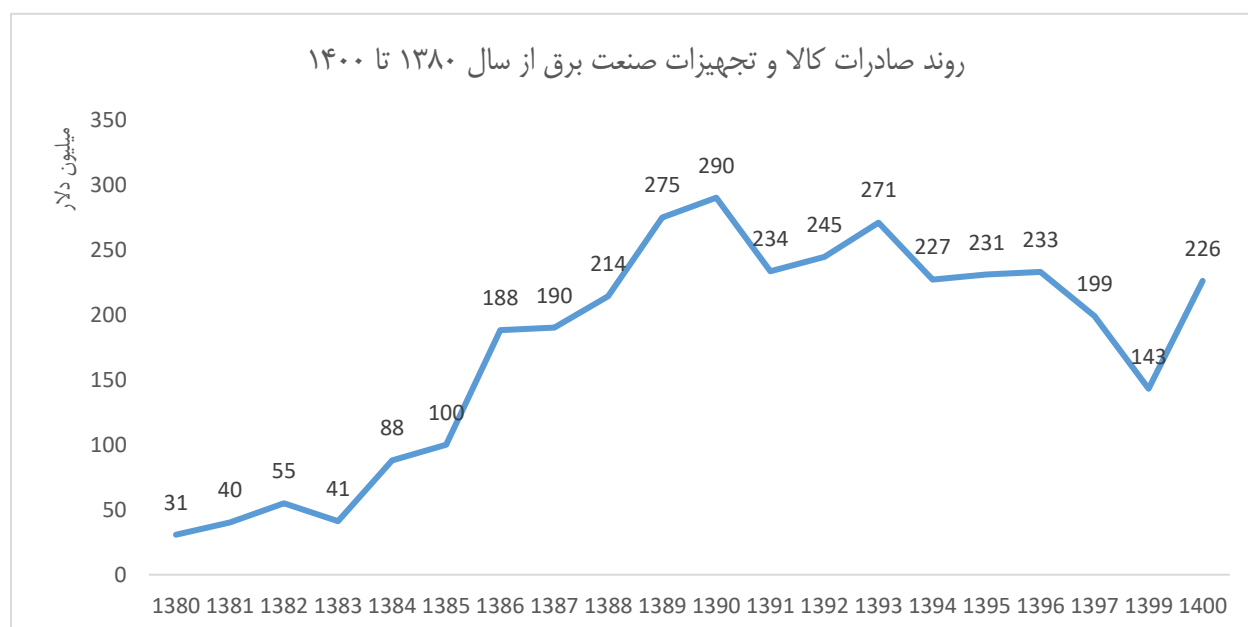

ماخذ: وزارت نیرو

روند صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق

صادرات صنعت برق طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ بطور کلی دارای یک روند صعودی بوده و بطور متوسط سالانه ۱۰ درصد رشد داشته است. بر اساس اطلاعات ارائه شده در نمودار ۸ میزان صادرات این صنعت از ۳۱ میلیون دلار در سال ۱۳۸۰ به ۲۲۶ میلیون دلار در سال ۱۴۰۰ رسیده است که تقریباً ۷ برابر شده است. این رشد در برخی سال‌ها متوقف شده و کاهش یافته است.

شکل ۸- روند صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق از سال ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰

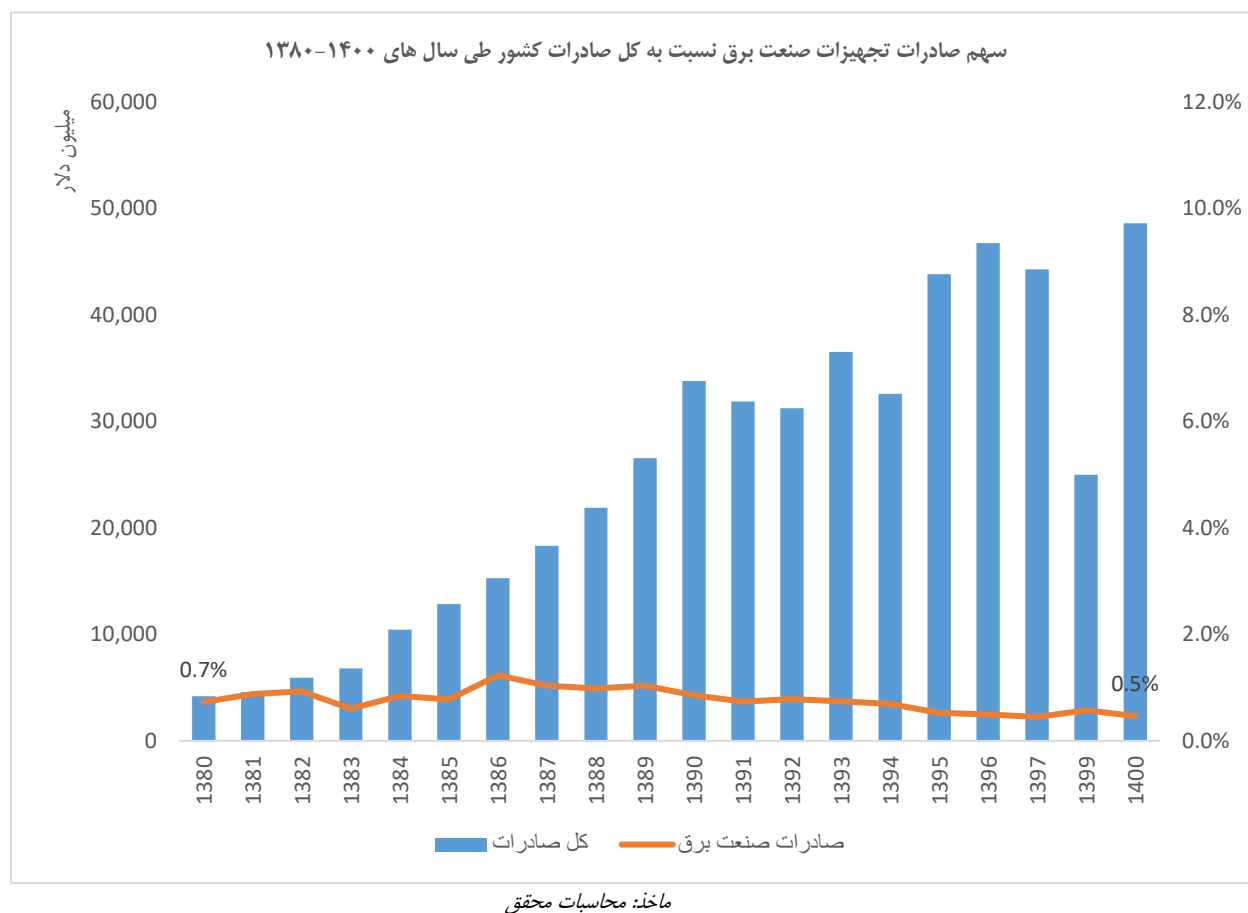

ماخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

سهم صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق

سهم صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق نسبت به کل صادرات کشور طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ با کاهش نسبی مواجه بوده است. بطوریکه از ۰,۷ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۰,۵ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده است. یکی از دلایل کاهش سهم صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق در طی بیست سال گذشته اعمال تحریم‌های بین‌المللی بوده است. شکل ۹ روند کاهش نسبی سهم صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق را نسبت به کل صادرات کشور طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ نشان می‌دهد.

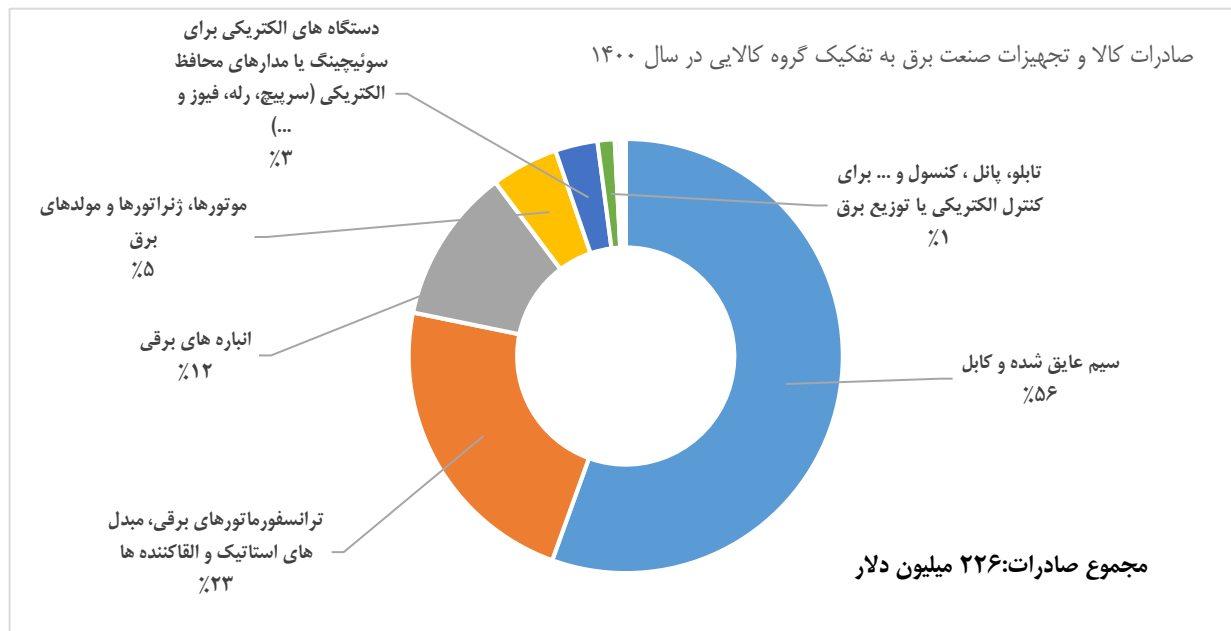
شکل ۹- سهم صادرات تجهیزات صنعت برق نسبت به کل صادرات کشور

وضعیت صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰

شکل ۱۰ میزان صادرات «کالا و تجهیزات صنعت برق» را در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد. همانطور که در این نمودار دیده می‌شود، مجموع کل صادرات تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰ حدود ۲۲۶ میلیون دلار بوده است که «سیم و کابل» با ۱۲۵ میلیون دلار صادرات و ۵۶ درصد از کل صادرات سال ۱۴۰۰، بیشترین سهم را در صادرات تجهیزات صنعت برق دارد. بعد از سیم و کابل، «ترانسفورماتورهای برق» و «انباره‌های برقی» به ترتیب با ۵۱ و ۲۶ میلیون دلار بیشترین میزان صادرات در سال ۱۴۰۰ را به خود اختصاص داده است.

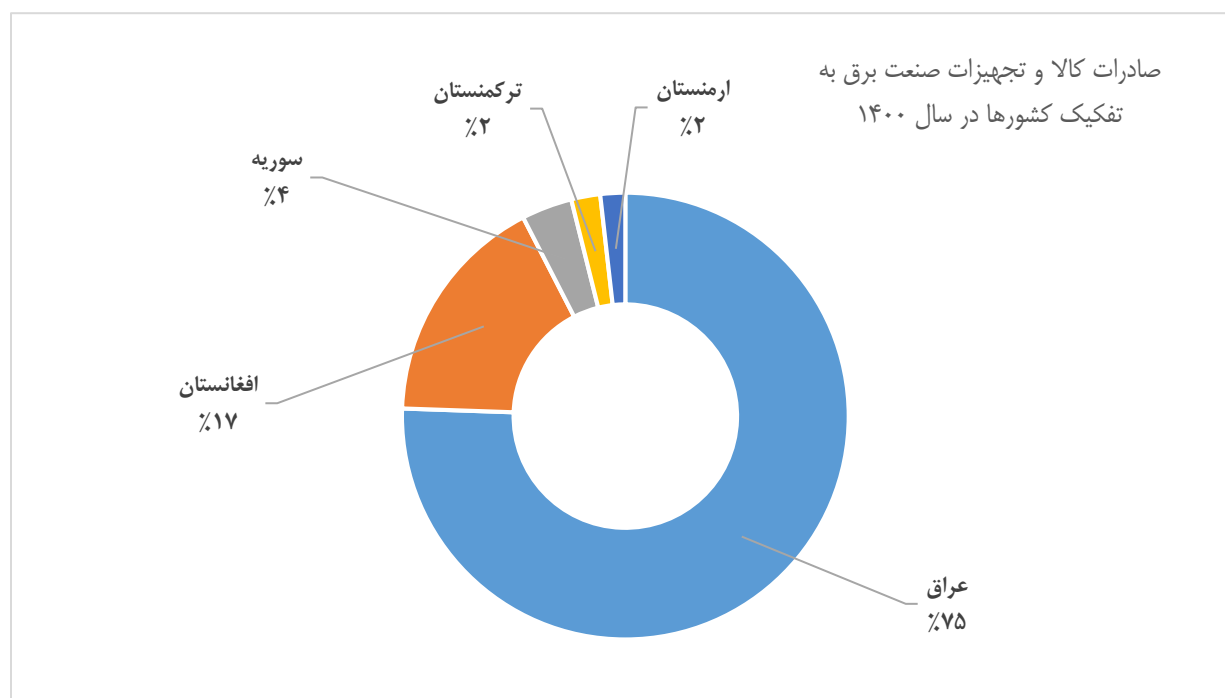
شکل ۱۰- صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق به تفکیک گروه کالایی در سال ۱۴۰۰

ماخذ: محاسبات محقق از آمار گمرک

شکل ۱۱ صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰ به تفکیک کشورهای مقصد را نشان می دهد. همانطور که در این نمودار مشاهده می شود، بیشترین میزان صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰ به کشور عراق با ۱۶۶ میلیون دلار بوده است که معادل ۷۵ درصد از کل صادرات تجهیزات برقی می باشد. بعد از کشور عراق، کشورهای «افغانستان» و «سوریه» به ترتیب با ۳۷ و ۸ میلیون دلار، بیشترین سهم را در صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق به خود اختصاص داده اند.

شکل ۱۱- صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق به تفکیک کشورها در سال ۱۴۰۰

ماخذ: محاسبات محقق از داده‌های گمرک

اطلاعات صادرات کالا و تجهیزات صنعت برق به تفکیک کد تعرفه چهاررقمی در جدول ۸ ارائه شده است.

جدول ۸- صادرات کالا و تجهیزات برقی به تفکیک کد تعرفه ای

کد تعرفه چهار رقمی	دسته	مجموع وزنی (کیلوگرم)	مجموع ریالی واردات	مجموع دلاری واردات
۸۵۴۴	سیم عایق شده و کابل	۳۶,۳۴۴,۷۵۴	۲۹,۰۳۰,۸۶۳,۶۱۵,۹۳۲	۱۲۵,۳۶۴,۹۶۶
۸۵۰۴	ترانسفورماتورهای برقی، میدل های استاتیک و القاکننده ها	۸,۹۱۱,۱۳۰	۱۲,۰۰۰,۸۷۷,۱۷۷,۶۰۹	۵۱,۳۰۸,۷۳۴
۸۵۰۷	انباره های برقی	۱۸,۷۵۵,۵۳۶	۶,۰۳۱,۶۹۳,۴۸۹,۲۶۶	۲۶,۰۷۱,۱۳۳
۸۵۰۱-۸۵۰۲-۸۵۰۳	موتورها، ژنراتورها و مولدهای برق	۱,۸۴۸,۳۷۶	۲,۶۴۹,۹۱۲,۴۰۹,۳۴۵	۱۱,۲۸۳,۵۷۰
۸۵۳۶	دستگاه های الکتریکی برای سوئیچینگ یا مدارهای محافظ الکتریکی (سریج، رله، فیوز و ...)	۱,۳۰۷,۷۸۶	۱,۶۴۳,۱۱۳,۵۲۹,۶۲۸	۷,۱۴۲,۸۹۰
۸۵۳۷-۸۵۳۸	تابلو، پانل، کنسول و ... برای کنترل الکتریکی یا توزیع برق	۵۹۲,۸۹۳	۶۵۴,۹۷۸,۰۹۱,۹۳۳	۲,۸۸۰,۶۸۲
۸۵۳۵	دستگاه های برقی برای قطع، وصل یا تغییر حفاظت (کلید، فیوز، کنکتورها)	۱۱۹,۹۱۴	۱۷۳,۸۲۳,۳۶۷,۹۱۱	۷۴۸,۸۷۶
۸۵۴۶-۸۵۴۷	مقره و قطعات عایق از برق	۲۰۸,۹۶۴	۱۵۹,۵۲۶,۴۱۷,۹۷۴	۷۰۴,۶۰۳
۸۵۳۹-۸۵۴۰	لامپ و لوله های برقی رشته ای یا تخلیه الکتریکی	۱۲۴,۹۱۱	۸۸,۳۶۴,۲۴۸,۱۰۰	۳۷۹,۰۹۷
۸۵۳۲	خازن های برقی	۶,۶۵۲	۲۴,۰۹۰,۳۴۳,۷۲۶	۱۰۶,۵۴۴
۸۵۳۳	مقاومتهای الکتریکی	۱,۶۳۶	۵,۲۰۴,۹۱۷,۱۰۰	۲۳,۳۰۰
۸۵۴۱	انواع دیودها، ترانزیستورها، وسایل غیر هادی	۹,۰۵۵	۴,۸۱۰,۵۱۱,۴۱۴	۱۹,۹۸۳
۸۵۳۴	مدارهای چاپی	۷۵	۱۳۲,۳۶۶,۵۰۰	۵۹۱
۸۵۰۵	آهنرباهای الکتریکی	۰	۰	۰

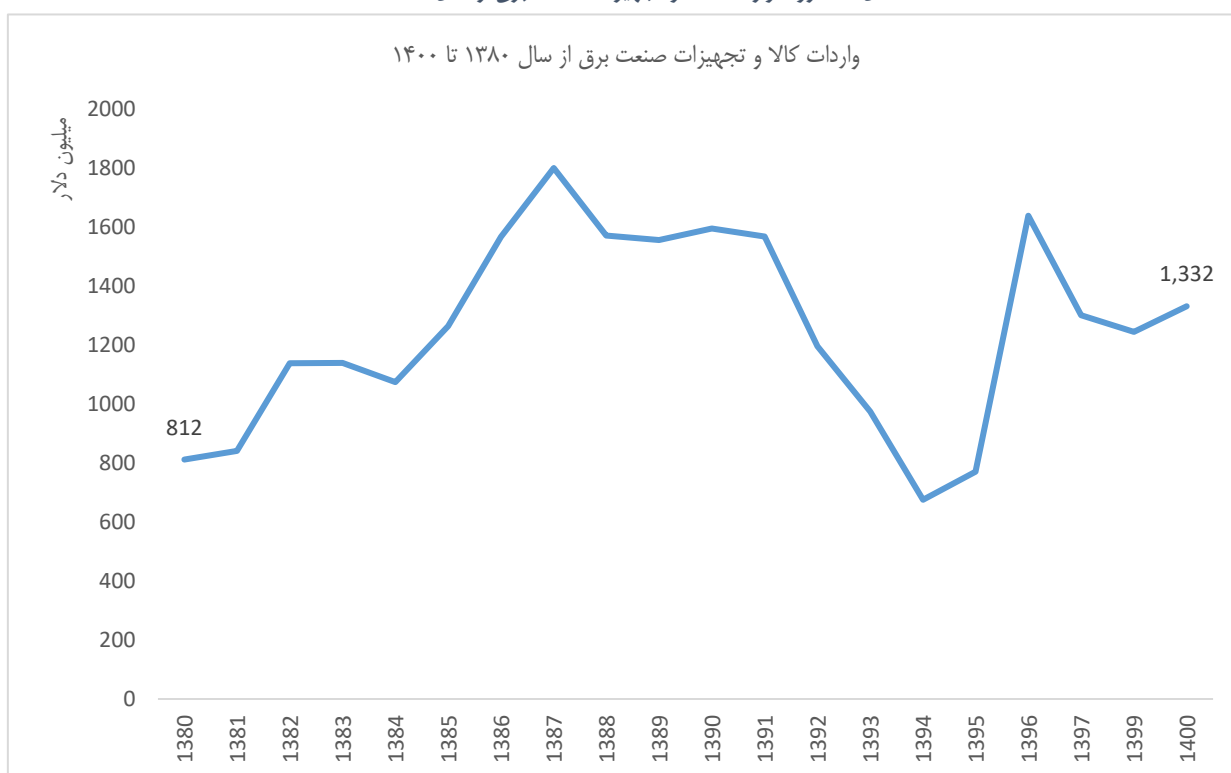
واردات کالا و تجهیزات برقی

در این بخش «رشد واردات کالا و تجهیزات صنعت برق طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰» و «سهم واردات کالا و تجهیزات از کل واردات» و «واردات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰» بررسی شده است.

رشد واردات کالا و تجهیزات صنعت برق

واردات صنعت برق طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ بطور کلی دارای یک روند صعودی بوده و بطور متوسط سالانه ۳ درصد رشد داشته است. بر اساس اطلاعات ارائه شده در نمودار ۱۲، میزان واردات این صنعت از ۸۱۲ میلیون دلار در سال ۱۳۸۰ به ۱۳۳۲ میلیون دلار در سال ۱۴۰۰ رسیده است. این رشد در برخی سال‌ها متوقف شده و کاهش یافته است.

شکل ۱۲ - روند واردات کالا و تجهیزات صنعت برق از سال ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰

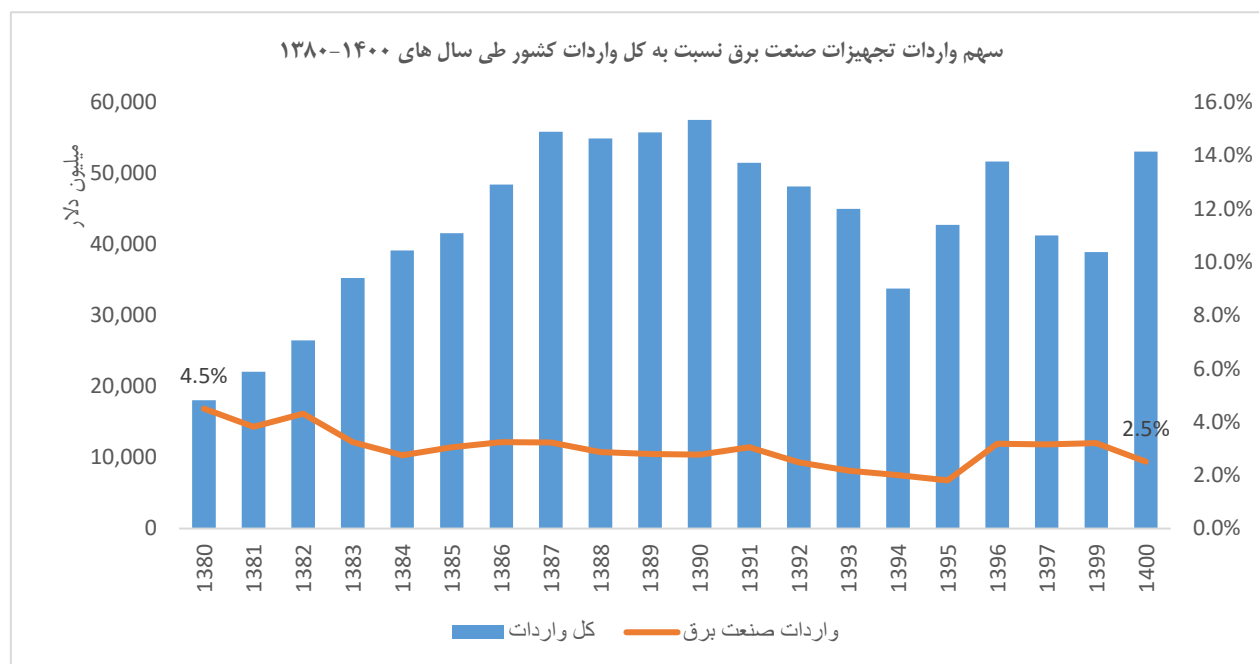

ماخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

سهم واردات کالا و تجهیزات صنعت برق

سهم واردات کالا و تجهیزات صنعت برق نسبت به کل واردات کشور طی سال های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ با کاهش نسبی مواجه بوده است. بطوریکه از ۴,۵ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۲,۵ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده است. شکل ۱۳ روند کاهش نسبی سهم واردات کالا و تجهیزات صنعت برق را نسبت به کل واردات کشور طی سال های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ نشان می دهد.

شکل ۱۳ - سهم واردات تجهیزات صنعت برق نسبت به کل واردات طی سال های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰

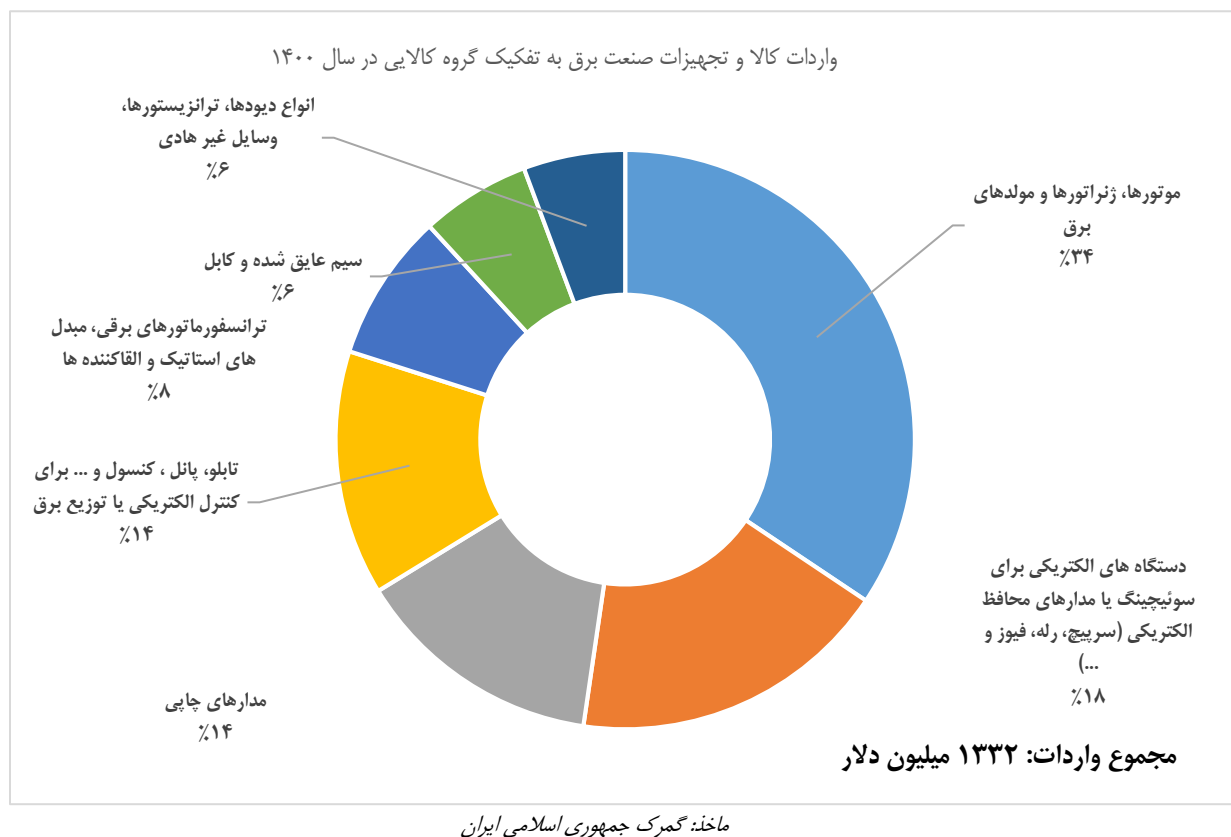

ماخذ: محاسبات محقق براساس داده های گمرک

وضعیت واردات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰

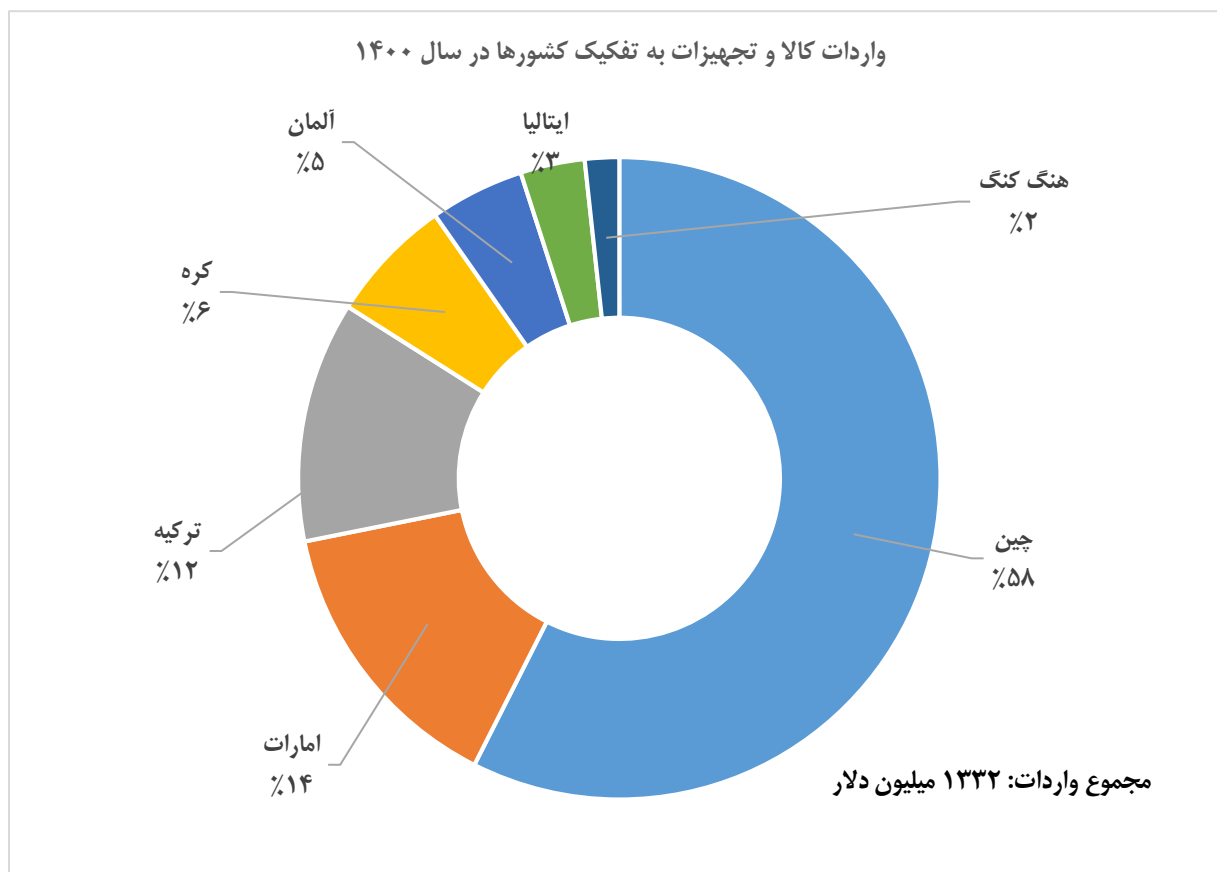
نمودار ۱۴ میزان واردات «کالا و تجهیزات صنعت برق» را در سال ۱۴۰۰ نشان می دهد. همانطور که در این نمودار دیده می شود، مجموع کل واردات تجهیزات صنعت برق به کشور در سال ۱۴۰۰ حدود ۱۳۳۲ میلیون دلار بوده است که «موتورها، ژنراتورها و مولدهای برق» با ۲۷۶ میلیون دلار واردات و ۳۴ درصد از کل واردات سال ۱۴۰۰، بیشترین سهم را در واردات تجهیزات صنعت برق به کشور دارد. بعد از موتورها، ژنراتورها و مولدهای برق، «دستگاه های الکتریکی برای سوئیچینگ یا مدارهای محافظ الکتریکی» و «مدارهای چاپی» به ترتیب با ۱۴۴ و ۱۱۲ میلیون دلار بیشترین میزان واردات در سال ۱۴۰۰ را به خود اختصاص داده است.

شکل ۱۴- واردات کالا و تجهیزات صنعت برق به تفکیک گروه کالایی در سال ۱۴۰۰

شکل ۱۵ واردات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰ به تفکیک کشورهای مبدا را نشان می دهد. همانطور که در این نمودار مشاهده می شود، بیشترین میزان واردات کالا و تجهیزات صنعت برق در سال ۱۴۰۰ از کشور چین با ۷۸۴ میلیون دلار بوده است که معادل ۵۸ درصد از کل واردات تجهیزات برقی می باشد. بعد از کشور چین، کشورهای «امارات» و «ترکیه» به ترتیب با ۱۹۶ و ۱۶۵ میلیون دلار، بیشترین سهم را در واردات کالا و تجهیزات صنعت برق به ایران به خود اختصاص داده اند.

شکل ۱۵- واردات کالا و تجهیزات به تفکیک کشورها در سال ۱۴۰۰

ماخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

اطلاعات واردات کالا و تجهیزات صنعت برق به تفکیک کد تعرفه چهاررقمی در جدول ۹ ارائه شده است.

جدول ۹ - اطلاعات واردات کالا و تجهیزات صنعت برق

کد تعرفه چهار رقمی	دسته	مجموع وزنی (کیلوگرم)	مجموع ریالی واردات	مجموع دلاری واردات
۸۵۰۳-۸۵۰۲-۸۵۰۱	موتورها، ژنراتورها و مولدهای برق	۵۲,۹۵۳,۶۳۳	۱۱,۶۰۳,۰۸۱,۳۶۲,۶۸۳	۲۷۶,۴۰۴,۶۵۴
۸۵۳۶	دستگاه های الکتریکی برای سوئیچینگ یا مدارهای محافظ الکتریکی (سریچ، رله، فیوز و ...)	۷,۴۶۰,۸۴۱	۶,۰۵۳,۳۵۸,۹۱۳,۶۵۰	۱۴۴,۱۲۷,۶۱۱
۸۵۳۴	مدارهای چاپی	۲,۴۰۷,۹۰۹	۴,۷۰۶,۴۰۶,۳۸۱,۹۹۱	۱۱۲,۰۵۷,۲۹۹
۸۵۳۷-۸۵۳۸	تابلو، پانل، کنسول و ... برای کنترل الکتریکی یا توزیع برق	۵,۳۴۲,۳۲۲	۴,۶۱۹,۵۳۸,۲۵۵,۵۹۲	۱۰۹,۹۸۸,۹۹۲
۸۵۰۴	ترانسفورماتورهای برقی، مبدل های استاتیک و القاکننده ها	۶,۲۵۷,۳۷۳	۲,۷۸۶,۸۰۳,۱۷۸,۰۶۰	۶۶,۳۵۲,۴۵۰
۸۵۴۴	سیم عایق شده و کابل	۴,۸۴۵,۰۶۱	۲,۰۶۹,۵۶۶,۲۹۲,۳۲۲	۴۹,۲۷۵,۳۸۱
۸۵۴۱	انواع دیودها، ترانزیستورها، وسایل غیر هادی	۵,۳۰۵,۲۱۵	۱,۹۱۹,۸۸۴,۲۹۲,۸۶۵	۴۵,۷۱۱,۵۲۸
۸۵۰۷	انباره های برقی	۷,۱۸۳,۸۲۵	۱,۰۴۵,۰۱۳,۰۳۹,۲۱۹	۲۴,۸۸۱,۲۶۰
۸۵۰۵	آهنرباهای الکتریکی	۲,۵۹۲,۸۱۸	۸۷۸,۹۵۶,۸۳۳,۶۲۲	۲۰,۹۲۷,۵۳۸
۸۵۳۵	دستگاه های برقی برای قطع، وصل یا تغییر حفاظت (کلید، فیوز، کنکتورها)	۶۱۴,۴۳۴	۸۴۱,۸۹۴,۹۶۸,۴۸۹	۲۰,۰۴۵,۱۲۶
۸۵۴۶-۸۵۴۷	مقره و قطعات عایق از برق	۳,۰۶۵,۹۸۵	۵۰۵,۶۹۶,۳۳۶,۰۲۰	۱۲,۰۴۰,۳۹۲
۸۵۳۹-۸۵۴۰	لامپ و لوله های برقی رشته ای یا تخلیه الکتریکی	۳۸۶,۵۸۳	۲۷۲,۰۶۳,۲۹۲,۳۲۹	۶,۴۷۷,۶۹۷
۸۵۳۲	خازن های برقی	۳۲۱,۰۶۰	۱۲۰,۵۳۳,۳۳۸,۶۹۴	۲,۸۶۹,۸۳۹
۸۵۳۳	مقاومت های الکتریکی	۱۷,۲۴۱	۲۳,۰۵۸,۷۸۸,۳۶۰	۵۴۹,۰۱۸

۴-۱- تبادل انرژی

جدول ۱۰ میزان واردات و صادرات انرژی برق را نشان می دهد. بر اساس آمار توانیر، در سال ۱۴۰۰، تبادل انرژی برق معادل ۲۹۰۴ میلیون کیلووات ساعت بوده است. میزان صادرات انرژی برق در این مدت برابر با ۵۷۱۶ میلیون کیلووات ساعت و واردات انرژی برق ۲۸۱۲ میلیون کیلووات ساعت بوده است.

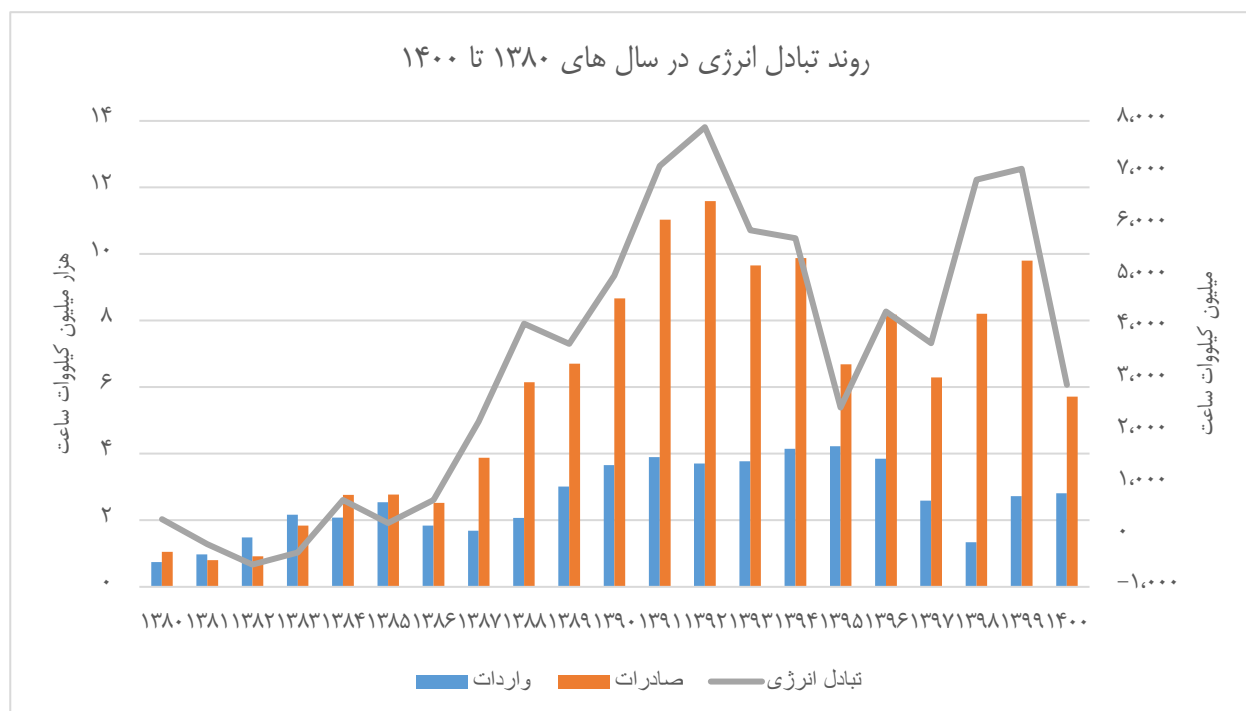
جدول ۱۰- تبادل انرژی در سال ۱۴۰۰

سال	صادرات (میلیون کیلووات ساعت)	واردات (میلیون کیلووات ساعت)	تبادل انرژی
۱۳۹۹	۹,۷۹۸	۲,۷۲۲	۷,۰۷۵
۱۴۰۰	۵,۷۱۶	۲,۸۱۲	۲,۹۰۴

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

نمودار ۱۶ روند تبادل انرژی در سال های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ را نشان می دهد که بر این اساس روند تبادل انرژی با کاهش مواجهه بوده است.

شکل ۱۶- روند تبادل انرژی در سال های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰

ماخذ: آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

۱-۵- اشتغال در صنعت برق

تعداد نیروی انسانی فعال در صنعت برق بر اساس آخرین آمار کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن در سال ۱۳۹۵ تعداد ۸۸,۹۲۶ نفر بوده است. همچنین تعداد کارگاه‌های صنعتی فعال در صنعت برق در سال ۱۳۹۵ تعداد ۴۶۶ کارگاه صنعتی بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۴ با کاهش مواجه شده است. اطلاعات تعداد کارگاه‌های صنعتی در جدول ۱۱ ارائه شده است.

جدول ۱۱- اشتغال در صنعت برق

سال	تعداد کارگاه
۱۳۹۳	۴۵۷
۱۳۹۴	۴۸۴
۱۳۹۵	۴۶۶

ماخذ: مرکز آمار ایران

شرکت‌های فعال در صنعت برق

بر اساس آخرین اطلاعات گزارش آمار تفصیلی صنعت برق تعداد شرکت‌های تابعه وزارت نیرو در حوزه صنعت برق ۱۱۲ شرکت می‌باشد. در حوزه پیمانکاری و مشاوره بر اساس اطلاعات سازمان نظام فنی و اجرایی کشور تعداد شرکت‌های دارای رتبه ۱ تا ۳ تعداد ۲۸۹ شرکت بوده و همچنین تعداد شرکت‌های سازنده تجهیزات حوزه صنعت برق براساس آخرین اطلاعات کارگاه‌های صنعتی بیشتر از ۵۰ نفر کارکن در سال ۱۳۹۵ تعداد ۳۸۸ شرکت بوده است. در جدول ۱۲ تعداد شرکت‌های فعال در حوزه صنعت برق به تفکیک حوزه فعالیت نشان داده شده است.

جدول ۱۲- وضعیت شرکت‌های پیمانکاری، مشاوره و وابسته صنعت برق

ردیف	شرکت‌های فعال در صنعت برق	تعداد
۱	شرکت‌های پیمانکاری تولید و انتقال (رتبه ۱ و ۲ و ۳) و توزیع	۱۶۲
۲	شرکت‌های مهندسی مشاور (رتبه ۱ و ۲ و ۳)	۸۸
۳	شرکت‌های مهندسی بازرگانی	۱۰۳
۴	شرکت‌های دانش بنیان (نوپا)	۳۶۳
۵	شرکت‌های دولتی (برق منطقه ای، توزیع نیروی برق، توانیر، مادر تخصصی)	۱۱۲
۶	شرکت‌های بخش خصوصی تولید برق	۵۰
۷	شرکت‌های تولیدی (سازنده تجهیزات)	۱۱۹۸

ماخذ: توانیر، مرکز آمار ایران، سازمان برنامه و بودجه، سندیکای صنعت برق ایران، معاونت علم و فناوری ریاست جمهوری، سندیکای شرکت‌های تولیدکننده برق

جدول ۱۳- وضعیت شرکت های سازنده تجهیزات صنعت برق (واحدهای تولیدی)

گروه کالایی	تعداد واحدهای تولیدی	ظرفیت	واحد
اتصالات و براق	۹۷	۳۲۷,۶۱۲,۵۶۷	عدد
انواع تابلو	۴۹۶	۵۲۱,۰۴۱	دستگاه
انواع ترانسفورماتور	۲۰	۱,۱۲۹,۱۱۲	دستگاه
انواع رله	۱۳	۱,۱۳۶,۱۰۰	دستگاه
انواع سکسیونر	۱۷	۴۴,۷۸۰	دستگاه
انواع سیم	۲۴۶	۲۰,۷۶۱,۶۱۸	تن
انواع فیوز	۱۷	۱۰,۸۴۱,۰۰۰	دستگاه
انواع کابل	۸۰	۱۰,۲۹۱,۵۳۲	تن
انواع کابل الیاف نوری	۲	۴۰۸,۵۰۰	تن
انواع کلید	۷۵	۳۸,۳۸۹,۱۰۵	دستگاه
انواع کنتاکتور	۱۱	۹۵۱,۷۰۰	دستگاه
دکل های انتقال نیرو	۳۳	۲۸۱,۱۳۱	تن
انواع لامپ ها	۶۷	۴۲۲,۰۵۶,۳۳۰	عدد
انواع مقره	۱۵	۵,۴۳۶	تن
انواع کنتور	۹	۲,۶۰۵,۰۰۰	دستگاه
مجموع	۱۱۹۸	—	—

ماخذ: پروانه های صادر شده توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت

۲- بررسی سیاست های صنعت برق در اسناد بالادستی

در نظام اقتصادی کشور ضوابط و مقرراتی حاکم است که بر اساس آن رفتارهای بازیگران بخش های مختلف اقتصادی تنظیم می شود. این قوانین دارای یک ساختار سلسله مراتبی است که در سطح عالی، قوانین بالادستی و اسناد سیاستی قرار دارند و در سطوح بعدی قوانین بودجه قرار می گیرند. در این گزارش سیاست های حاکم بر صنعت برق بر اساس قوانین و احکام بالادستی در حوزه های اصلی شامل «جذب سرمایه گذاری خارجی»، «تأمین مالی از بازار سرمایه»، «تملک و واگذاری دارایی های سرمایه ای»، «ساماندهی بدهی های دولت»، «قیمت گذاری برق»، «تأمین مواد اولیه»، «صادرات»، «اصلاح نهادی» و «سیاست پولی» ارائه می گردد:

۲-۱- سیاست های جذب سرمایه گذاری خارجی

یکی از سیاست های کشور برای تأمین مالی طرح های زیربنایی، جذب سرمایه گذار خارجی می باشد. در این بخش سیاست های جذب سرمایه گذاری خارجی ارائه می گردد:

- سیاست های جذب سرمایه گذاران خارجی در اسناد بالادستی

طبق بند ۱۱ اقتصاد مقاومتی، توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به منظور انتقال فناوری های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج مدنظر بوده است. همچنین مطابق با ماده ۷ قانون تنظیم بخشی، به سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور اجازه داده می شود به پیشنهاد دستگاه اجرائی ذی ربط، به منظور تأمین پیش پرداخت ریالی طرح هایی که از منابع تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس) استفاده می کنند، نسبت به جابجایی اعتبارات طرح های تملک دارایی های سرمایه ای و کاهش تا سقف سی درصدی (۳۰٪) اعتبار هر طرح در هر دستگاه و در قالب فصل ذی ربط اقدام نماید.

طبق بند الف ماده ۴ برنامه پنج ساله ششم توسعه لازم است جهت گیری ها و سیاست های لازم برای تجهیز منابع مالی مورد نیاز سرمایه گذاری ایجاد شود که از آن جمله به تأمین منابع مالی خارجی تا متوسط سالانه ۳۰ میلیارد دلار از خطوط اعتباری بانک های خارجی در قالب تأمین مالی خارجی (فاینانس) خودگردان با اولویت تأمین مالی اسلامی، پانزده میلیارد دلار به شکل سرمایه گذاری مستقیم خارجی و بیست میلیارد دلار قراردادهای مشارکتی خارجی اشاره شده است. در این ماده قانونی استفاده دستگاه های اجرائی از تسهیلات مالی خارجی با اولویت تأمین مالی اسلامی در طول اجرای قانون برنامه ششم در قالب قوانین بودجه سنواتی مجاز گردیده است. همچنین در بند (د) این ماده اجازه حضور و مشارکت مؤسسات مالی و اعتباری خارجی در ایران در چهارچوب قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵ و قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۳/۴ صادر شده و در بند (خ) نیز به جهت گیری و سیاست های لازم برای

ارتقای شفافیت اطلاعات در بازار سرمایه و راهاندازی مؤسسات رتبه‌بندی موضوع بند (۲۱) ماده (۱) قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱/۹/۱۳۸۴ برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی و تأمین مالی بین‌المللی اشاره شده است.

خلاصه سیاست‌های جذب سرمایه‌گذار خارجی

- توسعه مناطق آزاد برای سهولت در جذب سرمایه‌گذاری خارجی
- تأمین پیش پرداخت تسهیلات مالی خارجی با استفاده از جابه‌جایی اعتبارات طرح‌های تملک دارایی و کاهش تا سقف ۳۰ درصدی
- استفاده از خطوط اعتباری بانک‌های خارجی در قالب تأمین مالی خارجی (فاینانس) خودگردان با اولویت تأمین مالی اسلامی
- اجازه فعالیت مؤسسات مالی و اعتباری خارجی در ایران و مشارکت در طرح‌ها
- راهاندازی مؤسسات رتبه‌بندی موضوع بند (۲۱) ماده (۱) قانون بازار اوراق بهادار
- صدور ضمانت‌نامه‌های کلی و یا اختصاصی موردنیاز تأمین‌کننده مالی توسط وزارت امور اقتصادی

۲-۲- سیاست‌های تأمین مالی از بازارهای بازار سرمایه

برخی احکام به دولت اجازه می‌دهد برای تسویه بدهی‌ها و دیون شرکت‌های دولتی از ابزارهای بدهی مانند اوراق خزانه اسلامی در بازار سرمایه استفاده کند؛ همچنین مجوز استفاده از ابزارهای موجود در بازارهای مالی برای تأمین مالی طرح‌ها و پروژه‌ها در برخی بخش این قوانین ذکر شده است. این بازارها می‌توانند با ارائه ابزارهای نوین، راهکارهایی برای کمبود نقدینگی بخش کارفرمایی و حتی تغییر از مدل‌های کارفرمایی-پیمانکاری به مشارکت‌های عمومی-خصوصی ارائه نمایند.

- سیاست‌های تأمین مالی از بازارهای سرمایه در اسناد بالادستی

در بند ۹ اقتصاد مقاومتی به اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی اشاره شده است. همچنین مطابق با بند (ح) ماده ۴ برنامه ششم توسعه، به توسعه بازار سرمایه با تأکید بر طراحی و مهندسی ابزارهای مالی و کالایی، توسعه بازار انرژی و عرضه نفت خام و فرآورده‌های نفتی در بورس انرژی، اصلاح نهادی حاکمیت شرکتی برای شرکت‌های عام و نهادهای مالی اشاره شده است.

در بند ک ماده ۲۸ قانون تنظیم بخشی، به‌منظور تأمین منابع ارزی موردنیاز طرح‌های دارای توجیه فنی، اقتصادی، مالی و زیست‌محیطی به شرکت‌های دولتی اجازه داده شده است در حدود ارقام مقرر در قوانین بودجه سنواتی حسب مورد نسبت به صدور اوراق صکوک و یا اوراق مشارکت ارزی در بازارهای مالی داخلی و خارجی با رعایت ضوابط بانک مرکزی و در سقف مقرر در قوانین برنامه‌های توسعه اقدام کنند. صدور اوراق یادشده منوط به تأیید بانک یادشده و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بوده و بازپرداخت و تضمین اصل و سود این اوراق با شرکت‌های مربوط است. صدور اوراق مشارکت یا صکوک اسلامی با سود تشویقی منوط به تأیید شورای پول و اعتبار است. در اجرای این بند رعایت ماده (۸۷) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت الزامی است.

چنانچه شرکتی که اوراق مذکور را به فروش رسانده است در زمان سررسید به هر دلیلی نتواند تعهدات سررسید شده خود را بپردازد، خزانه‌داری کل کشور مجاز است معادل تعهدات مذکور را از حساب تمرکز وجوه درآمدی آن شرکت نزد خود برداشت و تعهدات سررسیدشده را پرداخت کند.

خلاصه سیاست‌های تأمین مالی از بازارهای مالی

- توسعه بازار سرمایه با تأکید بر طراحی و مهندسی ابزارهای مالی و کالایی
- انتشار اوراق اسلامی ریالی تا سقف دویست و سی هزار میلیارد ریال جهت تأمین مالی طرح‌های دارای توجیه، به تصویب شورای اقتصاد
- انتشار اوراق اسلامی ریالی و ارزی جهت تأمین مالی تملک دارایی‌های سرمایه‌ای با موافقت سازمان برنامه بودجه
- انتشار اوراق مالی اسلامی ریالی تا یکصد هزار میلیارد ریال جهت بازپرداخت اصل و سود اوراق سررسیدشده
- استفاده از ابزارهای متنوع تأمین منابع مالی در اجرای طرح‌های سرمایه‌گذاری زیرساختی و نوسازی صنایع در مناطق کمتر توسعه‌یافته و محروم توسط سازمان‌های توسعه‌ای

۳-۲- سیاست‌های تملک و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در امور زیربنایی صنعت برق

سیاست‌های دولت برای انجام طرح‌های عمرانی و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جهت ایجاد زیرساخت‌های صنعت برق در اسناد بالادستی ارائه شده است.

- سیاست‌های سرمایه‌گذاری در اسناد بالادستی

طبق بند ت ماده ۴۸ برنامه ششم توسعه، لازم است که وزارت نیرو در طول اجرای برنامه نسبت به افزایش توان تولید برق تا بیست و پنج هزار مگاوات از طریق سرمایه‌گذاری مؤسسات عمومی غیردولتی، تعاونی و خصوصی اعم از داخلی و خارجی و یا منابع داخلی شرکت‌های تابعه یا به صورت روش‌های متداول سرمایه‌گذاری از جمله ساخت، بهره‌برداری و تصرف (BOO) و ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT) اقدام نماید.

همچنین در ماده ۵۰ این برنامه، دولت مکلف شده است سهم نیروگاه‌های تجدیدپذیر و پاک با اولویت سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (داخلی و خارجی) با حداکثر استفاده از ظرفیت داخلی را تا پایان اجرای قانون برنامه به حداقل پنج درصد (۵٪) ظرفیت برق کشور برساند.

از دیگر برنامه‌ها در طرح‌های اجرایی وزارت نیرو نیز آن است که اقدامات لازم را در راستای تشکیل بازار منطقه‌ای و ایجاد قطب (هاب) منطقه‌ای برق به عمل آورد، به طوری که شبکه برق کشور از شمال، جنوب، شرق و غرب به کشورهای همسایه متصل شود.

طرح دیگری که در برنامه ششم توسعه هدف‌گذاری شده است برق‌دار کردن چاه‌های کشاورزی دارای پروانه بهره‌برداری بر اساس ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید بوده است که از محل صرفه‌جویی در مصرف سوخت‌های فسیلی، بتوان بخشی از منابع

موردنیاز طرح را تأمین نمود. برای اجرای هر یک از این طرح‌ها، پیمانکاران بومی واجد شرایط استانی در شرایط برابر دارای اولویت هستند. (ماده ۴۷)

۴-۲- سیاست‌های واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دولت هم در طرح‌های جدید و هم در طرح‌های نیمه‌تمام و یا تکمیل‌شده و آماده بهره‌برداری قابلیت واگذاری به بخش غیردولتی را دارد. ضوابط حاکم بر این واگذاری‌ها، نقش بسزایی در سطح موفقیت این انتقال و واگذاری‌ها خواهد داشت. این ضوابط باید به نحوی وضع شوند که علاوه بر داشتن ضمانت اجرایی لازم، منافع همه‌جانبه بازیگران نیز در آن در نظر گرفته شود. در غیر این صورت با استقبال ذینفعان مواجه نشده و اهداف آن محقق نخواهد شد.

- سیاست‌های واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در اسناد بالادستی

در ماده ۲۷ قانون تنظیم بخشی، به دولت اجازه داده می‌شود اقدامات زیر را به عمل آورد:

الف- واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید و نیمه‌تمام و تکمیل‌شده و آماده بهره‌برداری در قالب قراردادهای شرایط مورد تصویب شورای اقتصاد با تعیین نحوه تأمین مالی دوره ساخت (فاینانس)، پرداخت هزینه‌های بهره‌برداری یا خرید خدمات در مدت قرارداد با رعایت استانداردهای اجرای کیفیت خدمات و نهایتاً واگذاری طرح پس از دوره قرارداد به بخش غیردولتی با حفظ کاربری

ب- واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیمه‌تمام و تکمیل‌شده که خدمات آن‌ها قابل عرضه توسط بخش غیردولتی است به صورت نقد و اقساط به بخش غیردولتی با حفظ کاربری

ج- واگذاری مالکیت، حق بهره‌برداری و یا بهره‌برداری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای قابل واگذاری و نیز اموال منقول و غیرمنقول و حقوق مالی مازاد بر نیاز دولت با حفظ کاربری

در این ماده قانونی، درآمد دولت ناشی از اجرای این حکم پس از واریز به خزانه‌داری کل کشور در قالب تسهیلات و وجوه اداره‌شده شامل یارانه، سود و کارمزد و یا تسهیلات و کمک و سایر روش‌های تأمین مالی مورد تصویب شورای اقتصاد، به طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و یا تبدیل به احسن نمودن تجهیزات سرمایه‌ای و اموال غیرمنقول در قالب موافقت‌نامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اختصاص می‌دهد.

در بند الف ماده ۲۸ برنامه ششم توسعه نیز به کاهش حجم، اندازه و ساختار مجموع دستگاه‌های اجرائی به استثنای مدارس دولتی در طول اجرای قانون برنامه، حداقل به میزان پانزده درصد (۱۵٪) نسبت به وضع موجود (حداقل پنج درصد (۵٪) در پایان سال دوم) اشاره شده است که از طریق واگذاری واحدهای عملیاتی، خرید خدمات و مشارکت با بخش غیردولتی با اولویت تعاونی‌ها، حذف واحدهای غیرضرور، کاهش سطوح مدیریت، کاهش پست‌های سازمانی، انحلال و ادغام سازمان‌ها و مؤسسات

و واگذاری برخی از وظایف دستگاه‌های اجرائی به شهرداری‌ها و دهیاری‌ها و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با تصویب شورای عالی اداری صورت می‌پذیرد.

خلاصه سیاست‌های تملک و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

- افزایش توان تولید برق تا بیست و پنج هزار مگاوات از طریق سرمایه‌گذاری مؤسسات عمومی غیردولتی اعم از داخلی و خارجی و یا منابع داخلی شرکت‌های تابعه یا به صورت روش‌های متداول سرمایه‌گذاری
- افزایش سهم نیروگاه‌های تجدیدپذیر و پاک با اولویت سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (داخلی و خارجی) به حداقل پنج درصد (۵٪) ظرفیت برق کشور
- تشکیل بازار منطقه‌ای و ایجاد قطب (هاب) منطقه‌ای برق
- برق‌دار کردن چاه‌های کشاورزی دارای پروانه بهره‌برداری بر اساس ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید
- اعطای تسهیلات ارزی-ریالی از محل منابع داخلی بانک‌ها به طرح‌های توسعه‌ای و زیربنایی بخش صنعت و معدن و بخش برق با مشارکت حداقل (۵۱٪) بخش خصوصی
- انتشار اوراق جهت سرمایه‌گذاری در طرح‌های زیربنایی و توسعه‌ای تا سقف ۳۵ هزار میلیارد ریال توسط وزارتخانه‌های نفت، صنعت، معدن و تجارت و نیرو با تصویب شورای اقتصاد
- حمایت از توسعه و نگهداری شبکه‌های برق روستایی و تولید برق تجدیدپذیر و پاک از محل عوارض به میزان ده درصد (۱۰٪) مبلغ برق مصرفی در سقف ۲۱،۵۰۰ میلیارد ریال
- رد دیون و سرمایه‌گذاری در توسعه نیروگاه حرارتی، توسعه شبکه انتقال کشور و ایجاد نیروگاه‌های خورشیدی
- واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید و نیمه‌تمام و تکمیل شده و آماده بهره‌برداری به بخش غیردولتی
- واگذاری مالکیت، حق بهره‌برداری و یا بهره‌برداری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای قابل‌واگذاری و نیز اموال منقول و غیرمنقول و حقوق مالی مازاد

۵-۲- سیاست‌های ساماندهی بدهی‌های دولت

دستگاه‌های اجرایی دولت به‌ویژه در سال‌های اخیر، در بسیاری از قراردادهای تعهدات خود به موقع عمل نکرده‌اند و این مسئله با افزایش سالانه حجم بدهی‌ها، تدریجاً توان دولت را در پرداخت این بدهی‌ها کمتر کرده است. از سوی دیگر منابع ورودی بودجه دولتی نیز به علت کاهش نقدینگی ناشی از تحریم‌های اقتصادی و افت ارزش صادرات رفته‌رفته کمتر شده است. این سابقه منفی در پرداخت به موقع مطالبات باعث شده است، فروشندگان کالا و خدمات به دولت نیز در قیمت‌گذاری‌های خود، زیان ناشی از دیرکرد در پرداخت‌ها را به قیمت پیشنهادی خود در قراردادهای اضافه کرده و فشار مضاعفی بر تکثیر بدهی‌ها وارد نمایند. از سوی دیگر این دیرکردها، قدرت مالی بخش خصوصی را به تدریج کاهش داده و به تبع آن حجم سرمایه‌گذاری‌ها در پروژه‌های زیرساختی را تقلیل داده است. بدیهی است کاهش سرمایه‌گذاری منجر به کاهش مستقیم تولید ناخالص داخلی، کاهش رشد و توسعه و افزایش بیکاری خواهد شد.

- سیاست‌های ساماندهی بدهی‌های دولت در اسناد بالادستی

در بند ت ماده ۸ برنامه ششم توسعه، موضوع ساماندهی بدهی‌های دولت عنوان شده است. طی این ماده قانونی پنج سیاست کلی برای ساماندهی این بدهی ذکر شده است:

- حفظ شاخص نسبت بدهی دولت و شرکت‌های دولتی به تولید ناخالص داخلی در سطح حداکثر چهل درصد
- ساماندهی اصل بدهی‌ها از طریق تمدید و تسویه سود مربوطه از طریق درج در بودجه عمومی
- حذف تدریجی اوراق تسویه خزانه و استفاده از اوراق بدهی با تصویب مجلس شورای اسلامی
- تأدیه بدهی دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی از طریق بازارهای کوتاه‌مدت
- تأدیه بدهی دولت به نظام بانکی و نهادهای عمومی و غیردولتی از طریق ابزارهای بدهی میان‌مدت و بلندمدت

خلاصه سیاست‌ها ساماندهی بدهی‌های دولت

- حفظ شاخص نسبت بدهی دولت و شرکت‌های دولتی به تولید ناخالص داخلی در سطح حداکثر چهل درصد
- ساماندهی اصل بدهی‌ها از طریق تمدید و تسویه سود مربوطه از طریق درج در بودجه عمومی
- حذف تدریجی اوراق تسویه خزانه و استفاده از اوراق بدهی با تصویب مجلس شورای اسلامی
- تأدیه بدهی دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی از طریق بازارهای کوتاه‌مدت
- تأدیه بدهی دولت به نظام بانکی و نهادهای عمومی و غیردولتی از طریق ابزارهای بدهی میان‌مدت و بلندمدت
- تسویه مطالبات از طریق تحویل نفت خام صادراتی به میزان ارزش اسمی اوراق با قیمت بورس انرژی
- تسویه مطالبات از طریق ارائه اسناد خزانه اسلامی با حفظ قدرت خرید در سقف نرخ سود مصوب شورای پول و اعتبار و با سررسید سه سال صادر و تا سقف دویست هزار میلیارد ریال
- تهاتر بدهی طلبکاران با بدهی آن‌ها به شبکه بانکی کشور
- تسویه بدهی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به بهره‌برداری ر سیده بخش برق وزارت نیرو با مابه‌التفاوت قیمت تکلیفی و قیمت تمام‌شده فروش هر کیلووات ساعت برق

۶-۲- سیاست‌های قیمت‌گذاری برق

با توجه به اینکه درآمدهای شرکت‌های تابعه وزارت نیرو از محل فروش انرژی برق و انشعابات و عوارض می‌باشد، قوانین حاکم بر آن‌ها اهمیت ویژه‌ای خواهد داشت. قیمت‌گذاری انرژی برق در ۴ محور کلی در قوانین نمود داشته است. این ۴ محور عبارت است از: تعیین عوارض، هدفمندسازی یارانه‌ها، پرداخت مابه‌التفاوت قیمت تکلیفی و قیمت تمام‌شده و خرید تضمینی برق. در ادامه به تشریح هریک از محورهای مورد اشاره در قوانین پرداخته شده است.

- سیاست‌های قیمت‌گذاری برق در اسناد بالادستی

در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی (بند ۴) و همچنین شفاف و روان سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری و روزآمد سازی شیوه‌های نظارت بر بازار (بند ۲۳) اشاره شده است.

یکی دیگر از اسناد بالادستی موردبررسی در حوزه قیمت‌گذاری برنامه ششم توسعه می‌باشد. مطابق بند ۴ ماده ۴ این قانون می‌بایست سیاست‌های تجاری و تعرفه‌ای حداکثر تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه ششم با رویکرد ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیر ساختن کالاهای تولید داخل برای صادرات اصلاح شود. همچنین در بند الف ماده ۳۹ قانون برنامه ششم توسعه به اصلاح قیمت حامل‌های انرژی و سایر کالاها و خدمات یارانه‌ای با رعایت ملاحظات اجتماعی و اقتصادی و حفظ مزیت نسبی و رقابتی برای صنایع، به‌تدریج تا پایان ۱۴۰۰ با توجه به قانون هدفمند کردن یارانه‌ها و استفاده از منابع حاصل به‌صورت هدفمند برای افزایش تولید، اشتغال، حمایت از صادرات غیرنفتی، بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و تأمین هزینه‌های عملیاتی و سرمایه‌گذاری شرکت‌های ذی‌ربط اشاره شده است.

در بند ب-۱ ماده ۴۴ قانون برنامه ششم توسعه، وزارت نیرو مکلف شده است برای ایجاد نیروگاه‌ها با بازدهی پنجاه تا شصت درصد (۵۵٪ تا ۶۵٪) موافقت اصولی صادر کند و در ادامه در بند ب-۲ نیز می‌بایست قیمت خرید برق را با توجه به سازوکار بازار در بورس تعیین نماید.

در بند ت ماده ۴۸ به موضوع سرمایه‌گذاری غیردولتی جهت اجرای برنامه افزایش توان تولید برق و خرید تضمینی برق تولیدی اشاره شده است و مطابق این بند از قانون برنامه ششم توسعه وزارت نیرو می‌بایست در طول اجرای برنامه نسبت به افزایش توان تولید برق تا بیست‌وپنج هزار مگاوات از طریق سرمایه‌گذاری مؤسسات عمومی غیردولتی، تعاونی و خصوصی اعم از داخلی و خارجی و یا منابع داخلی شرکت‌های تابعه یا به‌صورت روش‌های متداول سرمایه‌گذاری از جمله ساخت، بهره‌برداری و تصرف (BOO) و ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT) اقدام نماید و خرید تضمینی برق بر اساس نرخ تعیین شده توسط شورای اقتصاد خواهد بود.

خلاصه سیاست‌های قیمت‌گذاری برق

- اصلاح قیمت حامل‌های انرژی با هدف تأمین هزینه‌های عملیاتی و سرمایه‌گذاری شرکت‌های ذی‌ربط
- تعیین نرخ خرید تضمینی برق از نیروگاه‌های با سرمایه‌گذاری بخش عمومی یا خصوصی توسط شورای اقتصاد
- تعیین قیمت خرید برق نیروگاه‌های با بازدهی پنجاه‌وپنج تا شصت درصد (۵۵٪ تا ۶۰٪) با استفاده از سازوکار بورس
- معافیت در پرداخت هزینه برق و حق انشعاب با رعایت الگوی مصرف برای واحدهای آموزشی

- کاهش بهای مصرف کالاها و خدمات یارانه‌ای به حداقل قیمت و یا صفر با توجه به فصول منطقه جغرافیایی، نوع مصرف و مصرف‌کنندگان، متناسب با کاهش مصرف
- اصلاح الگوی مصرف از طریق نصب کنتور هوشمند و هوشمندسازی مصرف
- تعیین تعرفه سوخت نیروگاه‌های خود تأمین معادل تعرفه سوخت نیروگاهی بر اساس متوسط بازدهی نیروگاه‌های حرارتی سال ۱۳۹۷ در صورت تحویل تمام یا بخشی از برق تولیدی خود به شبکه سراسری

۷-۲- سیاست‌های تأمین مواد اولیه

تأمین مواد اولیه برای صنایع از این جهت حائز اهمیت است که در صورت داشتن چشم‌انداز روشن از وضعیت تأمین مواد اولیه مورد نیاز می‌توان برنامه‌ریزی دقیق‌تری برای تولید داشت. از آنجایی که صنعت برق یکی از مهم‌ترین صنایع زیرساختی محسوب می‌شود و سایر صنایع به صورت مستقیم یا غیرمستقیم تحت تأثیر انرژی الکتریکی و صنعت برق هستند، هماهنگی و فعالیت زنجیره مصرف انرژی از تولید و تأمین مواد اولیه که موجب پایداری شبکه از تولید تا توزیع خواهد شد از اهمیت بالایی برخوردار است و عدم کارایی مناسب هر یک از زیرسیستم‌های تولید، انتقال و توزیع برق موجب ایجاد اختلال در کارایی سیستم اصلی شده و صنعت برق با مشکلات جدی روبه‌رو خواهد شد. لذا با توجه به اهمیت موضوع تأمین مواد اولیه در صنعت برق، قوانین بالادستی در این حوزه به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفته است.

- سیاست‌های تأمین مواد اولیه در سند اقتصاد مقاومتی

سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به عنوان یک سیاست بلندمدت اقتصادی در سال ۱۳۹۲ و با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا ابلاغ شده است. در قانون سیاست‌های اقتصاد مقاومتی «بند ۶» و «بند ۱۰»، بندهای مرتبط با حوزه تأمین مواد اولیه هستند.

در بند ۶ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (به‌ویژه در اقلام وارداتی) و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص اشاره شده است.

- سیاست‌های تأمین مواد اولیه در برنامه ششم توسعه

در بند ۴ ماده ۴ برنامه ششم توسعه به توسعه بازار سرمایه با تأکید بر طراحی و مهندسی ابزارهای مالی و کالایی، توسعه بازار انرژی و عرضه نفت خام و فرآورده‌های نفتی در بورس انرژی، اصلاح نهادی حاکمیت شرکتی برای شرکت‌های عام و نهادهای مالی اشاره شده است. همچنین بند ۵ همین ماده، از طریق اصلاح سیاست‌های ارزی و تجاری و تعرفه‌ای حداکثر تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه با رویکرد ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیر ساختن کالاهای تولید داخل برای صادرات در حوزه تأمین مواد اولیه قانون‌گذاری کرده است. ماده ۴۶ بند ۴ برنامه ششم توسعه نیز دولت را مکلف کرده است با رعایت تبصره (۳) ماده (۲۰)

قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ و طی اجرای قانون برنامه ششم، سازوکار لازم برای پوشش خطرات افزایش سالانه بیش از ده درصد (۱۰٪) نرخ ارز را در بودجه سنواتی پیش‌بینی کند و برای بنگاه‌های اقتصادی دریافت‌کننده تسهیلات ارزی طراحی و به اجرا درآورد.

خلاصه سیاست‌های تأمین مواد اولیه

- افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (به‌ویژه در اقلام وارداتی) و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی
- حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به‌تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری مثبت
- تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم
- اصلاح نهادی حاکمیت شرکتی برای شرکت‌های عام و نهادهای مالی
- اصلاح سیاست‌های ارزی و تجاری و تعرفه‌ای
- طراحی سازوکار لازم برای پوشش خطرات افزایش سالانه بیش از ده درصد (۱۰٪) نرخ ارز در بودجه سنواتی

۸-۲- سیاست‌های صادراتی

موضوع صادرات به دلیل ایجاد عدم وابستگی به نفت و درآمدهای ناشی از فروش نفت از اهمیت بالایی برخوردار است و در اسناد بالادستی مثل سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و قوانین برنامه پنج‌ساله توسعه کشور، موضوع صادرات غیرنفتی از اهمیت بالایی برخوردار است. درواقع می‌توان گفت استراتژی توسعه پایدار کشور به لحاظ اقتصادی، توسعه صادرات غیرنفتی است و یکی از راهبردهایی که در حوزه صادرات غیرنفتی در استناد بالادستی به آن اشاره شده است، توسعه صادرات برق می‌باشد. از این‌رو در ادامه قوانین و تبصره‌های مرتبط با حوزه صادرات به‌ویژه صادرات برق تشریح می‌گردد.

- سیاست‌های صادراتی اسناد بالادستی

در بند ۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به‌منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه اشاره شده است. همچنین بند ۱۰ این قانون امکان حمایت همه‌جانبه و هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به‌تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری مثبت از طریق تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم، گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت‌های موردنیاز، تشویق سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات، برنامه‌ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل‌دهی بازارهای جدید، تنوع‌بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورهای به‌ویژه با کشورهای منطقه، استفاده از سازوکار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز و ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف را میسر دانسته است.

از سوی دیگر به توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به‌منظور انتقال فناوری‌های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج در بند ۱۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

تأکید شده است. از دیگر بندهای مرتبط با حوزه صادرات در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بند ۱۳ می‌باشد که جهت مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز راهکارهای انتخاب مشتریان راهبردی، ایجاد تنوع در روش‌های فروش، مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش، افزایش صادرات گاز، برق، پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی پیشنهاد شده است. همچنین ماده ۱۵ این قانون به افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی) و بالا بردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع اشاره شده است.

در برنامه ششم توسعه در حوزه صادرات به اصلاح سیاست‌های ارزی و تجاری و تعرفه‌ای اشاره شده است که مطابق بند ۴ ماده می‌بایست سیاست‌های ارزی و تجاری و تعرفه‌ای حداکثر تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه ششم توسعه با رویکرد ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیر ساختن کالاهای تولید داخل برای صادرات اصلاح شود.

خلاصه سیاست‌های توسعه صادرات

- افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان
- حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری مثبت
- تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم
- ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات
- استفاده از سازوکار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات
- شکل‌دهی بازارهای جدید و تنوع‌بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به‌ویژه با کشورهای منطقه
- برنامه‌ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی
- تشویق سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات
- گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت‌های موردنیاز
- توسعه حوزه عمل مناطق آزاد
- ایجاد تنوع در روش‌های فروش، مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش، افزایش صادرات گاز، برق، پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی
- افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز
- توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی)
- بالا بردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی
- اصلاح سیاست‌های ارزی و تجاری و تعرفه‌ای
- پرداخت هرگونه جایزه و مشوق صادراتی برای صادرکنندگان منوط به برگشت ارز حاصل از صادرات کالا و خدمات به چرخه اقتصاد
- استرداد حقوق ورودی مواد و قطعات وارداتی مورد استفاده در کالاهای صادراتی

۹-۲- سیاست‌های اصلاح نهادی

نهاد تنظیم مقررات برق کشور یکی از بخش‌هایی است که طی تحولات اصلاح ساختاری در صنعت برق ایجاد شده و مهم‌ترین وظیفه آن تنظیم روابط و مقررات کلی صنعت، تعیین چشم‌انداز آتی صنعت از طریق هدف‌گذاری‌های کلان و همچنین نظارت بر حسن اجرای وظایف فعالان صنعت در سطوح کلان است. باید توجه داشت تجدید ساختار صنعت برق با هدف رفع نواقص موجود تنها در سایه واگذاری شرکت‌ها به بخش خصوصی محقق نمی‌شود و بدون شک برای ایجاد ساختار رقابتی - خصوصی آنچه مهم است، انجام مقدمات و اولویت‌های لازم برای واگذاری شرکت‌ها به بخش خصوصی مطابق اصل ۴۴ قانون اساسی است. همچنین اصلاح صنعت برق کشور علاوه بر اصلاح ساختاری و مقررات زدایی نیاز به بازنگری در قوانین حاکمیتی دارد، زیرا تداخل در وظایف نهادهای حکمرانی با بخش دولتی موجب دور شدن نهاد سیاست‌گذار از وظیفه اصلی خود شده است. در این خصوص قوانین مرتبط با حوزه ساختار نهادی در اسناد بالادستی همچون برنامه پنج‌ساله توسعه و قانون برنامه بودجه تشریح می‌گردد و علاوه بر ساختار نهادی حاکم بر صنعت برق، سایر نهادهای تأثیرگذار بر این صنعت مانند نهادهای مالی و پولی نیز مدنظر قرار گرفته‌اند.

- سیاست‌های اصلاح نهادی در اسناد بالادستی

در بند الف ماده ۲۸ برنامه ششم توسعه نیز به کاهش حجم، اندازه و ساختار مجموع دستگاه‌های اجرائی به استثنای مدارس دولتی در طول اجرای قانون برنامه، حداقل به میزان پانزده درصد (۱۵٪) نسبت به وضع موجود (حداقل پنج درصد (۵٪) در پایان سال دوم) اشاره شده است که از طریق واگذاری واحدهای عملیاتی، خرید خدمات و مشارکت با بخش غیردولتی با اولویت تعاونی‌ها، حذف واحدهای غیرضرور، کاهش سطوح مدیریت، کاهش پست‌های سازمانی، انحلال و ادغام سازمان‌ها و مؤسسات و واگذاری برخی از وظایف دستگاه‌های اجرائی به شهرداری‌ها و دهیاری‌ها و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با تصویب شورای عالی اداری صورت می‌پذیرد.

خلاصه سیاست‌های اصلاح نهادی

- کاهش حجم، اندازه و ساختار مجموع دستگاه‌های اجرائی
- واگذاری واحدهای عملیاتی، خرید خدمات و مشارکت با بخش غیردولتی با اولویت تعاونی‌ها، حذف واحدهای غیر ضرور، کاهش سطوح مدیریت، کاهش پست‌های سازمانی، انحلال و ادغام سازمان‌ها و مؤسسات
- واگذاری تمام یا بخشی از سهام و دارایی‌های دولتی دستگاه‌های اجرائی زیرمجموعه قوه مجریه و باقی‌مانده سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی در بنگاه‌های مشمول واگذاری
- واگذاری سهام در قالب صندوق‌های سرمایه‌گذاری قابل معامله در بورس (ETF) مشروط به عدم مدیریت بلندمدت دولتی این صندوق‌ها
- تأسیس صندوق‌های وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی با حداقل سرمایه ده میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به صورت نقد یا غیرنقد

- نظارت بر نحوه انتشار اوراق مالی اسلامی توسط کمیته‌ای متشکل از سازمان برنامه و بودجه کشور، وزیر امور اقتصاد و دارایی و رئیس کل بانک مرکزی و تعیین نرخ‌های سود اسمی اوراق منتشره و نرخ حفظ قدرت خرید اسناد خزانه اسلامی توسط این کمیته
- فروش حداقل سی درصد (۳۰٪) از اوراق مالی اسلامی منتشره دولت پس از انجام عملیات بازار باز در عرضه اولیه به معامله گران اولیه مجاز

۱۰-۲- سیاست‌های پولی

در تدوین بودجه، برای منابع و مخارج دولت و شرکت‌های دولتی برنامه‌ریزی می‌شود و لذا تغییرات در مقادیر کمی بودجه و نیز تغییر در قوانین حاکم بر نحوه اجرا و پیاده‌سازی و نظارت بر اجرا توسط دستگاه‌های اجرایی و دولت به‌عنوان سیاست‌های مالی اقتصاد تلقی می‌گردد. لیکن با این وجود در بخش‌هایی از این تصمیم‌سازی‌ها و تغییر شکل و ساختار بودجه، نقش بانک مرکزی و شبکه بانکی کشور به‌عنوان بازیگران سیاست‌های پولی نمود پیدا می‌کند. این اثربخشی سیاست‌های پولی در بودجه، بیانگر نقش بازارهای پولی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی دولت است که بدیهی است برای دستیابی به اهداف هر دو این سیاست‌گذاری‌ها، لازم است به همسویی و عدم تعارض یکی در مقابل دیگری توجه نمود.

- سیاست‌های پولی در اسناد بالادستی

در بند ۹ اقتصاد مقاومتی به‌صورت کلی به اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد و پیشگامی در تقویت بخش واقعی اشاره شده است؛ لیکن در برنامه ششم توسعه این ورود به حوزه سیاست‌گذاری بانک مرکزی، بیشتر جلوه داشته است. از جمله آن که در بند «ذ» از ماده ۴ به اصلاحات در تعرفه‌های ارزی اشاره شده و در بند «چ» از همان ماده نیز به کاهش سالانه ۱۰ درصدی بین نرخ سود تسهیلات و سپرده‌های بانکی اشاره شده است.

ماده قانونی که در برنامه توسعه، صراحتاً به موضوع سیاست‌های پولی پرداخته است، ماده ۴۶ است. در بند پ این ماده سهم بخش صنعت و معدن از کل تسهیلات بانکی حداقل ۴۰ درصد در نظر گرفته شده است. همچنین در بند ت همین ماده، دولت مکلف شده است با رعایت تبصره (۳) ماده (۲۰) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ سازوکار لازم برای پوشش خطرات افزایش سالانه بیش از ده درصد (۱۰٪) نرخ ارز را در بودجه سنواتی پیش‌بینی کند و برای بنگاه‌های اقتصادی دریافت‌کننده تسهیلات ارزی طراحی و به اجرا درآورد. همچنین در بند چ، آورده شده است که با سپرده‌گذاری ده درصد (۱۰٪) سالانه (ارزی) از منابع ورودی صندوق توسعه ملی، خط اعتباری ریالی برای ارائه تسهیلات به صنایع کوچک و متوسط تعاونی و غیردولتی در چهارچوب اساسنامه دائمی صندوق توسعه ملی از طریق بانک‌های عامل دولتی انجام شود.

خلاصه سیاست‌های پولی

- اصلاحات در تعرفه‌های ارزی
- کاهش سالانه ۱۰ درصدی بین نرخ سود تسهیلات و سپرده‌های بانکی
- تعیین سهم بخش صنعت و معدن از کل تسهیلات بانکی حداقل ۴۰ درصد
- پیش‌بینی سازوکار لازم برای پوشش خطرات افزایش سالانه بیش از ده درصد (۱۰٪) نرخ ارز
- خط اعتباری ریالی برای ارائه تسهیلات به صنایع کوچک و متوسط از محل سپرده‌گذاری ده درصد سالانه (ارزی) از منابع ورودی صندوق توسعه ملی
- محاسبه منابع صندوق توسعه ملی به ریال بر اساس نرخ سامانه نظام یکپارچه مدیریت ارز (نیما)
- وثیقه دار نمودن تدریجی بدهی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری شامل خط اعتباری و اضافه برداشت
- امکان ارائه اوراق مالی اسلامی منتشره از سوی دولت بابت درصدی از سپرده‌های قانونی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری

۱۱-۲ تحلیل شکاف سیاست های کلان و عملکرد در صنعت برق

باتوجه به اطلاعات وضع موجود و مقایسه آن با سیاست های بالادستی، می توان گفت اهداف و سیاست های برنامه و اسناد بالادستی محقق نشده است.

حوزه اصلی	بند- ماده	سند بالادستی	سیاست	تحقق یا عدم تحقق
سیاست های جذب سرمایه گذاری خارجی	بند ۱۱	اقتصاد مقاومتی	توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به منظور انتقال فناوری های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج	تأمین مالی از محل منابع مالی خارجی همواره با ریسکهایی ازجمله اعمال تحریمها و توقف روند مذاکرات و تصویب اعتبارات از سوی اعتباردهندگان خارجی و بانکهای توسعه ای بین المللی، حفظ سطح سهامداری و در عین حال محدودیت برای بهره مندی از تسهیلات بانکهای توسعه ای بین المللی، نوسانات نرخ ارز، محدودیتهای انتقال وجوه، بالا رفتن ریسک اعتباری و ریسک سیاسی کشور، عدم تخصیص منابع داخلی برای ایفای تعهدات مالی بین المللی دولت اعم از اقساط اعتبارات استفاده شده و اقساط سهام سرمایه بانکها و مؤسسات بین المللی مواجه بوده است که میتواند علاوه بر تجهیز منابع مالی خارجی، استفاده از منابع مصوب را نیز تحت الشعاع منفی خود قرار دهد. اقتصاد ایران نیز در تأمین مالی منابع خارجی از این امر مستثنی نبوده است به طوری که، بر اساس آمارهای موجود، میزان جذب فاینانس خارجی، قراردادهای مشارکت داخلی-خارجی و سرمایه گذاری مستقیم خارجی بسیار کاهش یافته است. علل این امر، افزایش ریسک های ناشی از نوسانات اقتصادی در سال ۱۳۹۷ بوده است که در حقیقت، با خروج آمریکا از معاهده بین المللی برجام و تردید بانکها و مؤسسات مالی به ادامه همکاری با ایران کلیه قراردادهای خطوط اعتباری و امضا شده در آن سال به حالت تعلیق درآمده و میزان سرمایه گذاریهای خارجی جذب شده ناشی از ادامه روند سرمایه گذاریهای مصوب قبلی و بخشی از سرمایه گذاریهای جدید بوده است. همچنین لازم به ذکر است که تأمین مالی جذب شده در هر سال نیز عمدتاً از محل قراردادهای منعقد سال های قبل نیز میباشد.
	بند ۷	قانون تنظیم بخشی	جابه جایی اعتبارات طرح های تملک دارایی های سرمایه ای و کاهش تا سقف سی درصدی (۳۰٪) به منظور تأمین پیش پرداخت ریالی طرح هایی که از منابع تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس)	
	بند الف- ماده ۴	قانون برنامه ششم توسعه	تأمین منابع مالی خارجی تا متوسط سالانه ۳۰ میلیارد دلار از خطوط اعتباری بانک های خارجی در قالب تأمین مالی خارجی (فاینانس) خودگردان با اولویت تأمین مالی اسلامی	
	بند د- ماده ۴	قانون برنامه ششم توسعه	اجازه فعالیت مؤسسات مالی و اعتباری خارجی در ایران و مشارکت در طرح ها	
	بند خ- ماده ۴	قانون برنامه ششم توسعه	راه اندازی مؤسسات رتبه بندی موضوع بند (۲۱) ماده (۱) قانون بازار اوراق بهادار به منظور ارتقای شفافیت اطلاعات در بازار سرمایه	
	بند ۹	اقتصاد مقاومتی	اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی	
سیاست های تأمین مالی از بازارهای بازار سرمایه	بند ک- ماده ۲۸	قانون تنظیم بخشی	صدور اوراق صکوک و یا اوراق مشارکت ارزی در بازارهای مالی داخلی و خارجی با رعایت ضوابط بانک مرکزی و در سقف مقرر در قوانین برنامه های توسعه	توسعه بازار سرمایه با تأکید بر طراحی و مهندسی ابزارهای مالی و کالایی توسعه بازار انرژی و عرضه نفت خام و فرآورده های نفتی در بورس انرژی
	بند ح- ماده ۴	برنامه ششم توسعه	توسعه بازار سرمایه با تأکید بر طراحی و مهندسی ابزارهای مالی و کالایی	
			توسعه بازار انرژی و عرضه نفت خام و فرآورده های نفتی در بورس انرژی	

حوزه اصلی	بند- ماده	سند بالادستی	سیاست	تحقق یا عدم تحقق
			اصلاح نهادی حاکمیت شرکتی برای شرکت‌های عام و نهادهای مالی	
سیاست‌های تملک و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در امور زیربنایی صنعت برق	ماده ۴۷	برنامه ششم توسعه	برق‌دار کردن چاه‌های کشاورزی دارای پروانه بهره‌برداری بر اساس ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید	
	بند ت- ماده ۴۸	برنامه ششم توسعه	افزایش توان تولید برق از طریق سرمایه‌گذاری مؤسسات عمومی غیردولتی، تعاونی و خصوصی اعم از داخلی و خارجی و یا منابع داخلی شرکت‌های تابعه یا به صورت روش‌های متداول سرمایه‌گذاری از جمله ساخت، بهره‌برداری و تصرف (BOO) و ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT) تا بیست و پنج هزار مگاوات	با توجه به شرایط اقتصادی صنعت برق، موافقت نامه‌های ایجاد نیروگاه از طریق مشارکت عمومی - خصوصی در تولید برق اجرایی نشد.
	ماده ۴۹	برنامه ششم توسعه	تشکیل بازار منطقه ای و ایجاد قطب (هاب) منطقه ای برق	با توجه به انحصار صادرات برق در توانیر، این بازار ایجاد نشد.
	ماده ۵۰	برنامه ششم توسعه	افزایش سهم نیروگاه‌های تجدیدپذیر و پاک با اولویت سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (داخلی و خارجی) با حداکثر استفاده از ظرفیت داخلی تا ۵ درصد	سهم تجدید پذیرها بر اساس آخرین گزارش منتشر شده توانیر کمتر از یک درصد می باشد. و این هدف محقق نشده است.
سیاست‌های واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	ماده ۲۷	قانون تنظیم بخشی	واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیمه تمام و تکمیل شده که خدمات آن‌ها قابل عرضه توسط بخش غیردولتی است به صورت نقد و اقساط به بخش غیردولتی با حفظ کاربری	در بخش برق و انرژی بدلیل عدم توجه اقتصادی طرح ها، بخش خصوصی امکان سرمایه گذاری را نداشته و طرح نیمه تمام واگذار نگردید.
			واگذاری مالکیت، حق بهره‌برداری و یا بهره‌برداری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای قابل واگذاری و نیز اموال منقول و غیرمنقول و حقوق مالی مازاد بر نیاز دولت با حفظ کاربری	
	بند الف- ماده ۲۸	برنامه ششم توسعه	کاهش حجم، اندازه و ساختار مجموع دستگاه‌های اجرائی به‌استثنای مدارس دولتی در طول اجرای قانون برنامه، حداقل به میزان پانزده درصد (۱۵٪) از طریق واگذاری واحدهای عملیاتی، خرید خدمات و مشارکت با بخش غیردولتی با اولویت تعاونی‌ها	بدلیل عدم واگذاری شرکت های دولتی تابع وزارت نیرو، حجم دولت در صنعت برق و انرژی تغییری نکرده و نه از نظر عملیات، از نظر مالی و نه از نظر کارکنان ، حجم دولت در بخش برق تغییر نکرده است.

حوزه اصلی	بند- ماده	سند بالادستی	سیاست	تحقق یا عدم تحقق
سیاست‌های ساماندهی بدهی‌های دولت	بند ت- ماده ۸	برنامه ششم توسعه	حفظ شاخص نسبت بدهی دولت و شرکت‌های دولتی به تولید ناخالص داخلی در سطح حداکثر چهل درصد	به موجب مصوبه شماره ۵۰۱۸۳/ت/۳۳۶۰۹ هیئت وزیران تشکیل واحد سازمانی جداگانه در وزارت امور اقتصادی و دارایی به منظور احصاء، ثبت و نگهداری متمرکز خلاصه حساب بدهیها و تعهدات قانونی دولت به تصویب رسید.
			ساماندهی اصل بدهی‌ها از طریق تمدید و تسویه سود مربوطه از طریق درج در بودجه عمومی	علاوه بر مصوبه یاد شده در قانون رفع موانع تولید رقابتپذیر و ارتقای نظام مالی مصوب اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۴، وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف گردید تا از ابتدای سال ۱۳۹۵ واحد جداگانه‌ای برای احصاء و ثبت خلاصه مطالبات و بدهیهای دولت تشکیل و نسبت به ارائه گزارشهای سه ماهه و سالانه به مراجع ذیصلاح قانونی در موعد مقرر اقدام نماید. در حال حاضر ساختار مذکور تشکیل شده و در چارچوب تکالیف و وظایف کلی تعریف شده فعالیت مینماید.
			حذف تدریجی اوراق تسویه خزانه و استفاده از اوراق بدهی با تصویب مجلس شورای اسلامی	با عنایت به مفاد قانون و به منظور حفظ شاخص نسبت بدهی در سقف مجاز ۴۰ درصد تولید ناخالص ملی و همچنین حصول اطمینان از عدم افزایش سقف بدهیهای دولت و شرکت‌های دولتی نسبت به هدف برنامه ضمن محاسبه شاخص مذکور توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی (معاونت نظارت مالی و خزانه داری کل کشور) و اعلام آن به سازمان برنامه و بودجه تا پایان مهرماه هر سال، طراحی سامانه کنترل تعهدات دولت توسط سازمان مذکور در دست طراحی میباشد.
سیاست‌های قیمت‌گذاری برق	بند ۴	اقتصاد مقاومتی	استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی	بدهی دولت در بخش برق و انرژی نه تنها کاهش نیافته بلکه افزایش یافته و مجموع بدهی بخش برق وزارت نیرو به بخش خصوصی بالغ به ۸۰۰ هزار میلیارد ریال رسیده است.
	بند ذ- ماده ۴	برنامه ششم توسعه	رقابت‌پذیر ساختن کالاهای تولید داخل برای صادرات با رویکرد ارتقای کیفیت	بخش برق بیشترین یارانه پنهان را به همه حوزه ها اعم از خانگی، صنعتی و کشاورزی پرداخت می نماید.
	بند الف- ماده ۳۹	برنامه ششم توسعه	اصلاح قیمت حامل‌های انرژی با هدف تأمین هزینه‌های عملیاتی و سرمایه‌گذاری شرکت‌های ذی‌ربط تا پایان سال ۱۴۰۰ و	در این زمینه در وزارت نیرو هیچ اقدام و برنامه ای انجام نشده است.
				قیمت برق، متناسب با تورم افزایش نیافته است و بخش زیادی از مشکلات اقتصادی صنعت برق و عدم توسعه آن نیز ناشی از همین بوده است.

حوزه اصلی	بند- ماده	سند بالادستی	سیاست	تحقق یا عدم تحقق
			استفاده از منابع حاصل به صورت هدفمند برای افزایش تولید، اشتغال، حمایت از صادرات غیرنفتی، بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و تأمین هزینه‌های عملیاتی و سرمایه‌گذاری شرکت‌های ذی‌ربط	
سیاست‌های قیمت‌گذاری برق	بند ب ۱- ماده ۴۴	برنامه ششم توسعه	صدور موافقت اصولی برای ایجاد نیروگاه‌ها با بازدهی پنجاه تا شصت درصد (۵۵٪ تا ۶۵٪)	موافقت نامه‌های صادر شده ولیکن بدلیل عدم توجیه اقتصادی و عدم تأمین مالی، طرح‌های توسعه به ظرفیت مورد نظر دست پیدا نکرد
	بند ب-۲ ماده ۴۴	برنامه ششم توسعه	تعیین قیمت خرید برق را با توجه به سازوکار بازار در بورس	تنها ۳ درصد حجم بازار برق از طریق بورس مبادله می‌شود و بخش اصلی آن توسط هیئت تنظیم بازار وزارت نیرو تعیین می‌گردد. لذا این مصوبه اجرایی نشد.
سیاست‌های تأمین مواد اولیه	بند ۶	اقتصاد مقاومتی	افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (به‌ویژه در اقلام وارداتی) و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص	میزان وابستگی بخش برق به خارج از کشور کاهش نیافته و در سالهایی که تحریم نبوده است بطور متوسط حدود ۱,۵ میلیارد دلار واردات در این صنعت انجام شده است. و وزارت نیرو هیچ برنامه‌ای برای کاهش وابستگی ندارد.
	بند ت- ماده ۴۶	برنامه ششم توسعه	طراحی سازوکار لازم برای پوشش خطرات افزایش سالانه بیش از ده درصد (۱۰٪) نرخ ارز در بودجه سنواتی	جهت جبران نوسات نرخ ارز در قراردادهای کارفرمایی این نامه‌ای تدوین و ابلاغ شد که بدلیل محدودیت سقف تعدیل ۲۵ درصدی، عملاً ریسک‌های قراردادی بخش برق و انرژی را کاهش نداده و به این دلیل تعداد زیادی از پروژه (حدود ۴۰۰ پروژه) متوقف شدند.
سیاست‌های صادراتی	بند ۲	اقتصاد مقاومتی	افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان	در حالت کلی میتوان بیان داشت که تجارت خارجی در سال ۱۳۹۷، تحت تأثیر تلاطمات ارزی پدید آمده در سال ۱۳۹۶ و تداوم و تشدید آن در سال ۱۳۹۷، خروج آمریکا از برجام و از سرگیری و اعمال تحریمهای یکجانبه و وجود شرایط رکود تورمی در اقتصاد قرار داشت و سیاستهای تجاری در سال ۱۳۹۷ عمدتاً در جهت سیاستهای کنترل بازار ارز بود که از مهمترین آنها میتوان به اعلام ارز تک نرخ ۴۲۰۰ تومان و مدیریت صادرات و واردات در قالب سامانه نیما، تأمین ارز مورد نیاز واردات کالاهای اساسی توسط بانک مرکزی از محل صادرات نفت و میعانات گازی و تأمین ارز برای سایر واردات در بازار دوم ارز، اعلام فهرست ممنوعیتهای وارداتی، ممنوعیت هرگونه واردات به کشور اعم از مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و سایر مبادی بدون انجام ثبت سفارش، مکلف نمودن صادرکنندگان
			حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاهای و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزش‌آوری مثبت	
			تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم	
			گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت‌های مورد نیاز	
			تشویق سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات	
			برنامه‌ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی	
			شکل‌دهی بازارهای جدید	
			تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به‌ویژه با کشورهای منطقه	

حوزه اصلی	بند- ماده	سند بالادستی	سیاست	تحقق یا عدم تحقق
سیاست‌های صادراتی			استفاده از سازوکار مبادلات تهاثری برای تسهیل مبادلات	به بازگرداندن ارز به چرخه اقتصادی کشور حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از صادرات، اعلام فهرست محصولات پتروشیمی و محصولات معدنی مشمول واریز ارز به سامانه نیما، ممنوعیت صادرات برخی کالاها برای محدوده زمانی معین و در شرایط اضطرار، تأکید مجدد به بازگشت ارز صادرات و تعیین درصدهای الزامی برای بازگشت ارز صادراتی متناسب با میزان صادرات توسط بانک مرکزی و ... اشاره نمود
	بند ۱۱	اقتصاد مقاومتی	گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج	در کل سهم دانش بنیان ها در اقتصاد و صادرات بخش برق افزایش پیدا نکرده است و وزارت نیرو برنامه ای برای بازسازی و افزایش سهم اقتصاد دانش بنیان در این بخش ندارد.
	بند ۱۳	اقتصاد مقاومتی	ایجاد تنوع در روش‌های فروش، مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش، افزایش صادرات گاز، برق، پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی	صادرات برق روند نزولی داشته است. همچنین علی رغم حکم قانونی، دولت اجازه صادرات در بخش صادرات برق را به بخش خصوصی نداده و در انحصار توانیر نگه داشته است.
	بند ۱۵	اقتصاد مقاومتی	افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز	
			توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی)	
	بند ۴- ماده ۴	برنامه ششم توسعه	بالا بردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع	
			سیاست‌های ارزی و تجاری و تعرفه‌ای حداکثر تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه ششم توسعه با رویکرد ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیر ساختن کالاهای تولید داخل برای صادرات	
			خط اعتباری ریالی برای ارائه تسهیلات به صنایع کوچک و متوسط از محل سپرده‌گذاری ده درصد سالانه (ارزی) از منابع ورودی صندوق توسعه ملی	سهم صنعت از کل اعتبارات روند نزولی داشته و به اهداف برنامه نرسیده و طبق آمار منتشر شده وزارت صن، معدن و تجارت در حال حاضر سهم تسهیلات پرداختی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بخش صنعت و معدن از کل تسهیلات پرداخت شده به ۳۰,۲ درصد رسیده است.
	بند پ- ماده ۴۶	برنامه ششم توسعه	تعیین سهم بخش صنعت و معدن از کل تسهیلات بانکی حداقل ۴۰ درصد	

۳- سند ملی راهبرد انرژی کشور

سند ملی راهبرد انرژی کشور که در سال ۱۳۹۶ به تصویب هیات وزیران رسید، سندی جامع و همه سویه برای مدیریت بخش انرژی کشور تا افق سال ۱۴۲۰ می‌باشد که در چارچوب سیاست‌های کلی ارائه شده در اسناد بالادستی این سند و به

استناد جزء (۲) بند (الف) ماده (۱۲۰) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶) تهیه و تدوین گردیده است.

اسناد بالادستی سند ملی راهبرد انرژی کشور عبارتند از: ۱- سند چشم انداز بیست ساله کشور (۱۴۰۴-۱۳۸۴) ۲- سیاست‌های کلی نظام در بخش انرژی، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری ۳- قانون برنامه ششم توسعه و اسناد پشتیبان آن ۴- قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی ۵- سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ابلاغی مقام معظم رهبری ۶- سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ابلاغی مقام معظم رهبری ۷- سیاست‌های کلی محیط زیست ابلاغی مقام معظم رهبری.

۳-۱- راهبردهای کلی بخش انرژی

مهمترین راهبرد بخش انرژی در سند ملی راهبرد انرژی کشور واقعی کردن قیمت نسبی حامل‌های انرژی در بخش‌های مختلف مصرف‌کننده حداکثر تا پایان پنج سال اول اجرای این سند و تدوام آن می‌باشد. همچنین تفکیک کامل وظایف حاکمیتی از تصدی‌گری و ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی در بخش انرژی کشور به‌ویژه صنعت نفت با تأکید بر اعمال حق حاکمیت و مالکیت ملی بر منابع و ذخایر و صیانت از آن، ایجاد حداکثر ارزش افزوده از منابع انرژی اولیه کشور از طریق تعریف و استقرار زنجیره ارزش بر مبنای نتایج امکان‌سنجی فنی و اقتصادی و ملاحظات زیست‌محیطی و نیز گسترش فعالیت‌های اقتصادی در مناطق و سواحل و جزایر جنوبی با استفاده از ظرفیت‌های صنعت نفت و گاز و مدیریت مصرف آب در صنایع انرژی‌بر، ایجاد بازارهای رقابتی در زمینه تولید و عرضه حامل‌های انرژی، کاهش ضایعات و تلفات در بخش تولید، انتقال، توزیع، و مصرف انرژی تا سطح استانداردهای ملی، ارتقای فناوری در تجهیزات و فرآیندهای زنجیره انرژی، بهره‌گیری مؤثر از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید، فروش، معاوضه، انتقال، فرآوری و ذخیره‌سازی نفت و گاز و برق در بازارهای داخلی و منطقه‌ای با رویکرد حداکثر سودآوری در تجارت حامل‌های انرژی با تأکید بر ارتقای دیپلماسی انرژی، ترویج و گسترش فرهنگ صرفه‌جویی و بهینه‌سازی مصرف انرژی و حمایت از توسعه شرکت‌های خدمات انرژی (ESCO)، توسعه مشارکت‌آحاد مردم در سرمایه‌گذاری بخش انرژی در راستای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و با هدف ارزش افزوده بخش انرژی، بهبود کیفیت محصولات و خدمات بخش انرژی متناسب با استانداردهای ملی در راستای صیانت از حقوق متقابل مشتریان و عرضه‌کنندگان با ایجاد نهادهای تنظیم مقررات بخش انرژی (رگولاتوری انرژی)، اصلاح ساختار سازمانی و همچنین قوانین و مقررات جاری بخش انرژی متناسب با استانداردها و شرایط روز با تأکید بر حداکثرسازی مبادلات تجاری، عملکردهای بهینه اجرایی و توسعه‌ای در سطح بین‌المللی و افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری، تبدیل و تولید حامل‌های انرژی با ارزش افزوده بالاتر، حمایت از گسترش

پژوهش‌های کاربردی، تولید دانش فنی و تجاری‌سازی فناوری‌های نوین، اجرای طرح مطالعات جامع انرژی کشور با راهبری سازمان برنامه و بودجه کشور، تجاری‌سازی فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر و دوستدار محیط زیست، توانمندسازی سرمایه انسانی از طریق ارتقای آموزش‌های حرفه‌ای و مهارت‌های کاری و آموزش مستمر، توسعه صادرات کالا و تجهیزات دانش‌بنیان و خدمات فنی مهندسی بخش انرژی و کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای و آلاینده‌های ناشی از تولید، انتقال و مصرف انواع حامل‌های انرژی از دیگر راهبردهای کلی بخش انرژی کشور می‌باشد که در سند ملی راهبردانرژی اشاره شده است.

۳-۲- راهبردهای بخش برق

راهبردهای بخش برق که در سند ملی راهبرد انرژی کشور ارائه شده است به شرح زیر می‌باشد.

راهبردهای بخش برق

- بهبود و ارتقای بازار برق و عملکرد آن در تأمین مطمئن برق برای تضمین روند توسعه پایدار کشور
- ارتقای سطح امنیت و پایداری در شبکه سراسری برق
- حداکثر بهره‌گیری از منابع انرژی اولیه و تأمین و صادرات برق به کشورهای منطقه با رعایت ملاحظات اقتصاد انرژی و دیپلماسی انرژی
- کاهش تلفات توزیع برق تا سطح متوسط کشورهای توسعه یافته
- افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک در ظرفیت تولید برق کشور
- ارتقای بهره‌وری (راندمان) نیروگاه‌های حرارتی کشور در سطح متوسط کشورهای توسعه یافته
- افزایش بهره‌وری در زنجیره صنعت برق کشور از طریق توسعه و توانمندسازی سرمایه انسانی، توسعه فناوری، توسعه نظام‌های مدیریتی و کاربری تجهیزات روزآمد جهانی

۳-۳- مقایسه اهداف کمی سند ملی راهبرد انرژی کشور با وضع موجود

در جدول زیر اهداف کمی بخش برق و انرژی مندرج در سند ملی راهبرد انرژی کشور در سال ۱۴۰۰ با وضع موجود مقایسه شده است.

توضیحات	وضع * موجود	1400	واحد اندازه گیری	هدف کمی	اهداف کلی مندرج در سند ملی راهبرد انرژی کشور	
					عنوان	شماره بند- ردیف
بیش از هدف گذاری بوده است	۶۷۲۰۵	5756	مگاوات	مدیریت تقاضا و بار مشترکین کاهش شدت انرژی (نسبت به سال ۱۳۹۵)	افزایش بهره وری و کاهش شدت انرژی در کشور به نصف تا پایان افق چشم انداز	بند ب- ردیف ۱
بیش از هدف گذاری بوده است	۵۸۰۷	5062	گیگاوات ساعت			
اطلاعات در این زمینه منتشر نشده است.	-	3.5	درصد			
	-	1120	مگاوات	بهره برداری از بخش بخار نیروگاه‌های سیکل ترکیبی به روش بیع متقابل	افزایش ظرفیت های جدید و استفاده بهینه از منابع و ظرفیت های بخش انرژی برای حداکثرسازی ارزش افزوده در زنجیره تولید کشور	بند ب- ردیف ۴
	-	1062	مگاوات	بهره برداری از نیروگاه‌های سیکل ترکیبی دولتی		
	-	350	مگاوات	بهره برداری از نیروگاه بخاری دولتی		
	-	2474	مگاوات	بهره برداری از نیروگاه‌های سیکل ترکیبی خصوصی		
مجموع بهره برداری نیروگاه‌های تولید پراکنده و گازی کمتر از پیش بینی بوده است.	۱۱۴۶	0	مگاوات	بهره برداری از واحدهای کوچک و متوسط گازی		
		1410	مگاوات	توسعه نیروگاه‌های تولید پراکنده		
	-	43.87	درصد پیشرفت (تجمعی)	احداث واحدهای ۲ و ۳ نیروگاه اتمی بوشهر به ظرفیت ۲۱۱۴ مگاوات		
بیش از هدف گذاری بوده است	۳۹۰۷۹۸	293350	مگاوات آمپر	توسعه ظرفیت پست های انتقال و فوق توزیع برق		
کمتر از هدف گذاری بوده است	۱۳۱۰۲۲	153128	کیلومتر مدار	توسعه ظرفیت خطوط انتقال و فوق توزیع برق		
کمتر از هدف گذاری بوده است	۵,۷	12	میلیارد کیلووات ساعت	صادرات	استفاده حداکثری از ظرفیت جغرافیای سیاسی (ژئوپلیتیک) و	بند ب- ردیف ۵

اهداف کلی مندرج در سند ملی راهبرد انرژی کشور	شماره بند- ردیف	عنوان	هدف کمی	واحد اندازه گیری	1400	وضع * موجود	توضیحات
ارتقای جایگاه بین المللی کشور در بازارهای جهانی انرژی			واردات	میلیارد کیلووات ساعت	6.1	۲,۸	کمتر از هدف گذاری بوده است
ارتقای امنیت عرضه انرژی مطمئن، پایدار و با کیفیت مناسب	بند ب- ردیف ۸		تامین برق مورد نیاز شبکه (فروش داخلی برق)	میلیارد کیلووات ساعت	308	۳۰۵	کمتر از هدف گذاری بوده است
			تولید ناویژه برق		381	۳۵۹	کمتر از هدف گذاری بوده است
			تولید برق واحد یکم نیروگاه اتمی بوشهر		7	-	
			مجموع ظرفیت اسمی نیروگاهها	مگاوات	96105	۸۷۸۵۱	کمتر از هدف گذاری بوده است
			سوخت مصرفی معادل گاز طبیعی نیروگاهها	میلیون مترمکعب در روز	241	۲۰۳	کمتر از هدف گذاری بوده است
			عملیات اکتشاف اورانیوم	درصد پیشرفت (تجمعی)	75.25	-	
			حداقل سهم گاز طبیعی از سوخت مصرفی نیروگاهها	درصد	95	۸۲	کمتر از هدف گذاری بوده است
تنوع بخشی اقتصادی سبد انرژی کشور	بند ب- ردیف ۹		توسعه انرژیهای تجدیدپذیر (بجز برق آبی)	مگاوات	1700	۶۷	کمتر از هدف گذاری بوده است
			توسعه نیروگاههای برق آبی	مگاوات	13304	۳۵۰	کمتر از هدف گذاری بوده است
افزایش بازیافت و کاهش هدری در تولید و مصرف انرژی با رعایت ملاحظات و استانداردهای زیست محیطی	بند ب- ردیف ۱۰		افزایش راندمان نیروگاههای حرارتی به ۴۰٪	درصد	40	۳۹	کمتر از هدف گذاری بوده است
			تلفات در شبکه توزیع	درصد	9.2	-	-

* آمار تفصیلی صنعت برق ویژه مدیریت راهبردی سال ۱۴۰۰

بر اساس آمارهای منتشر شده از سوی شرکت توانیر، در بخش مدیریت تقاضا و بار مشترکین و همچنین در بخش توسعه ظرفیتهای پستهای انتقال و فوق توزیع، آمارهای وضع موجود بیشتر از پیش‌بینی صورت گرفته در سند ملی راهبرد انرژی کشور بوده است ولی سایر بخش‌ها به اهداف کمی پیش‌بینی در سند ملی راهبرد انرژی کشور دست نیافته و با کاهش مواجه بوده است.

۴- جمع بندی

مقایسه سیاست های کلی نظام و اسناد بالادستی در بخش برق و انرژی نشان میدهد که اساسا جهت گیری سیاست ها به سمت «حذف تدریجی یارانه های پنهان و اصلاح قیمت ها»، «غیردولتی شدن اقتصاد برق و مشارکت پذیری بخش خصوصی در توسعه برق»، «توسعه صادرات برق توسط بخش خصوصی» و «توسعه ساخت داخل و دانش بنیان شدن» صنعت برق جهت افزایش ظرفیت تولید و عرضه برق بوده است. این درحالی است که عملکرد وزارت نیرو در هیچ یک از محورهای فوق در جهت سیاست های کلی نظام نبوده و وضعیت موجود ادامه روند قبل از ابلاغ این سیاست ها بوده است.